OSMAN PAMUKOĞLU

WATERLOO

DÜNYANIN KADERİNİ BELİRLEYEN SAVAŞ

TARİH-ARAŞTIRMA

İNKILÂP 97.yıl

OSMAN PAMUKOĞLU

WATERLOO

DÜNYANIN KADERİNİ BELİRLEYEN SAVAŞ

Waterloo / ***Osman Pamukoğlu***

© *2024,* İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 44066

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Yayın direktörü Mehmet Bozkurt
Editör Ezgi Hotalak
Kapak tasarım Emir Tali
Sayfa tasarım Şenol Alanbay
Dizgi Eylül Yaran

ISBN: 978-975-10-4649-9

24 25 26 8 7 6 5 4 3 2 1
İstanbul, 2024

Baskı ve Cilt
İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
inkilap.com

OSMAN PAMUKOĞLU

WATERLOO

DÜNYANIN KADERİNİ BELİRLEYEN SAVAŞ

İNKILÂP 97.yıl

OSMAN PAMUKOĞLU

Osman Pamukoğlu'nun yayınevimizden yayımlanmış diğer kitapları şunlardır:

Unutulanlar Dışında Yeni Bir Şey Yok, 2004
Ey Vatan, 2004
Kara Tohum, 2005
Ayandon, 2006
Yolcu, 2007
İnsan ve Devlet, 2007
Angut, 2008
Akıllı Ol!, 2012
Siyasetin Sefaleti, 2013
Cehennemdere Kanyonu, 2013
Savaş Sanatı, 2014
Önder, 2016
Kafes, 2016
Strateji, 2016
Başka Bir Hikâye, 2017
Baş Döndürenler, 2017
Trampetler Çalarken, 2017
Hayat Karar ve Eylemdir, 2018
Kızıl Gömlekliler, 2018
Devrimlerin Efendisi, 2019
Şamil, 2019
III. Dünya Savaşı, 2019
Terörizm ve Hükümetler, 2020
Göç, 2020
İttihat ve Terakki, 2020
Sarıkamış, 2021
İhtilal-i Nizam, 2021
Hitler, 2021
Mussolini, 2021
Napolyon, 2021
Propaganda, 2022
Geronimo, 2022
Debreli Hasan, 2022
Biz Hudutlardayken, 2023
Büyük Hesaplaşma, 2023
Niccolò Machiavelli ve Büyük Friedrich'in Savaş Sanatı Üzerine, 2023
Kırık Hayal Kerkük, 2023

iletişim: osmanpamukoglu1967@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Başlarken 7

Birinci Bölüm:
20 Nisan 1814: Fontainebleau Sarayı 9

İkinci Bölüm
İngiltere, Avusturya, Rusya, Prusya, Hollanda ve İspanya Koalisyonunun Fransa'ya Savaş İlanı 17

Üçüncü Bölüm
Savaşan Orduların Kadroları 25

Dördüncü Bölüm
Napolyon'un Stratejisi 35

Beşinci Bölüm
Ligny ve Quatre Bras Muharebesi 45

Altıncı Bölüm
Waterloo'dan Bir Gün Önce 57

Yedinci Bölüm
Waterloo Savaşı 63

BAŞLARKEN

Avrupa seyahatlerimin birinde, bugün Belçika toprakları içinde olan Waterloo'ya giderek savaşın yapıldığı bölgeyi, yerleşim alanlarını, arazi arızalarını bizzat yerinde inceledim...

Piyade Okul Komutanlığım sırasında, Fransız Piyade Okul Komutanı Generalin daveti üzerine gittiğimde de Waterloo Savaşı'nı üst rütbeli Fransız subaylarından dinledim...

Napolyon, sık sık şunu söylerdi:

"Bir general yalnız yetenekli değil, talihli de olmalıdır."

Napolyon, Waterloo'da talihli değildi!

Osman Pamukoğlu
27 Aralık 2023
Ankara

BİRİNCİ BÖLÜM

20 Nisan 1814: FONTAINEBLEAU SARAYI

Paris şehir merkezine 55 kilometre uzaklıkta bulunan ve Fransız kraliyet saraylarının en büyüklerinden biri olan Fontainebleau'nun uzun koridorları, 20 Nisan 1814 Çarşamba günü, altı Fransız mareşalinin çizmeleri ve kılıçlarının yürürken çıkardıkları ritmik seslerle çın çın öttü.

İmparatoru ziyarete gelen mareşaller: Ney, Davout, Soult, Mortier, Massena ve Lefebvre idi...

Napolyon'un bulunduğu salona geldiklerinde, onu her zamanki gri kaputu, başında kırmızı beyaz kokartlı şapkası, ayaklarında siyah çizmeleriyle pencereden dışarı bakarken buldular. Hava kapalı ve sisliydi. İmparatorun baktığı pencereden Fontainebleau ormanı görünüyordu.

Mareşallerin gelip, bulunduğu yerden on adım geride durduklarını bilen Napolyon, geriye bile dönmediği gibi, pencereden dışarıyı seyretmeye ellerini arkasına kavuşturmuş halde devam etti. (Ellerini arkada kavuşturmak veya sağ elini, paltosunun iki düğmesi arasına sokmak, her zaman kullandığı hareketlerdi.)

Bu durum birkaç dakika devam etti. Daha da devam edecek gibi görünürken, "Cesurların Cesuru" lakaplı Ney: "Hiç umut yok majesteleri! Yenildik Efendim," dedi.

Davout: "Yirmi yıl boyunca arkanızdaydık ihtişamla yürüdünüz Avrupa'ya."

Soult: "Paris'i kurtarmalıyız."

Ney: "Avusturyalılar Versay'da."

Napolyon, döndü ve mareşallerin yanına yaklaşarak donuk bir ifadeyle tek tek hepsinin yüzüne baktı. Gözlerinde karşısındakilere acıyan bir bakış vardı.

Ney: "Kazakların atları, Seine Nehri'nde su içiyor."

Mortier: "Prusyalıların top sesleri Montmartre'a kadar geliyor."

Ney: "Karşımızda dört ulus, dört ordu ve dört cephe var."

Napolyon kenardaki bir sandalyeye oturarak şapkasını çıkardı...

Ney: "Kendi muhafız alayınız ile Elba'ya çekilmenize izin verecekler."

"Tahttan çekilin" sözüyle, Napolyon, gözlüğünü çıkartıp imalı imalı mareşallerin yüzlerine baktı...

Ney: "Bu onurlu bir sürgün Majesteleri."

Davout: "Tek yapabileceğiniz çekilmek."

Ney: "İmzalamak zorundasınız Majesteleri."

Bu ana kadar mareşalleri hiçbir şey söylemeden dinleyen Napolyon, iğneleyici bir ifadeyle:

"Neden? Size bahşettiğim unvanları koruyasınız diye mi?"

Kimse cevap vermeyince, Napolyon:

"Benden önce neydiniz? Birer hiç! Sizi ben yarattım."

Ney: "Çekilmek zorundasınız Majesteleri."

Napolyon: "Beni dinle Ney! Nefret ettiğim bir şey varsa, o da nankörlüktür."

Mareşallerin tek tek yüzlerine bakan Napolyon, bağırarak;

"Ne yapabilirim? Ne? Ne yapabiliriz?" dedi.

Yakınında bulunan bir sehpanın üzerindeki evrakları alıp havaya kaldırarak:

"İşte, barış için Rus İmparatoru'na haber gönderdim. Reddetti!"

Birden ayağa fırladı!

"Paris'i güçlendiririm. Avusturya'dan çıkar, İtalya'ya çekilirim... Takviye olur, yeni askerler alırız. Acemi erleri seferde eğitiriz."

Ney: "Silah altına alınacak adam kalmadı!"

Soult: "Ordu, Moskova'da yaşananlar Paris'te de yaşansın istemiyor."

Mortier: "Wellington Belçika'da!"

Napolyon: "Wellington! Neden hep Wellington? Wellington sizi İspanya'da yendiği için mi ondan korkuyorsunuz?"

Ney: "Fransa sizi izlemeyecek!"

Napolyon, elleri arkasında gri paltosunun önü açık halde mareşallerin önünde dolaşırken;

"Yeni bir zafer kazanırsam, Fransa beni yıldızlara kadar izler," dedi.

Ney: "Seçeneğiniz yok, tahtı bırakmak zorundasınız."

Napolyon gülerek:

"Taht ne demek biliyor musun, Ney? Taht süslü püslü bir koltuktur. Önemli olan tahtın gerisinde olandır... Zekâm, tutkularım, arzularım, umutlarım, hayal gücüm... Ve hepsinden öte iradem."

Önlerinde birkaç kez gidip geldikten sonra:

"Kulaklarıma inanamıyorum. Elinizde bir kâğıt parçası 'çekil, çekil' diye kem küm edip duruyorsunuz."

Birden yumruğunu çekilme belgesinin bulunduğu masaya indirdi ve:

"Çekilmeyeceğim! Çekilmeyeceğim!" diye hepsine bağırdı... "Çekilmeyeceğim! Çekilmeyeceğim!"

Sonra gözlerini kapatıp iç çekti ve gidip yanan şöminenin karşısındaki sandalyeye oturdu.

Uzun bir süre kimse konuşmadı. Sessizliği Napolyon'un yaverinin ayak sesleri bozdu. Napolyon'un yanına gelince eğilerek kulağına bir şey söyledi.

Napolyon: "Bütün adamlarıyla mı?"

Yaver: "Evet."

Napolyon: "Ne zaman?"

Yaver: "Bu sabah!"

Ayağa kalktı ve mareşallerin tam karşısındayken derin bir nefes alıp;

"Yapacak bir şey kalmadı. İmzalayayım," dedi.

Masanın üzerindeki deri kapaklı dosyayı açtı ve imparatorluktan çekildiği yazılı belgeyi imzaladı... İmzalarken de şunu mırıldandı:

"Elba! Neden Elba?"

Ellerini arkasına koyup salonu terk etti...

Arkasından bakan mareşallere yaver açıklamada bulundu:

"Mareşal Marmont, Avusturyalılara teslim oldu. Bu, onun umuduydu..."

10 ay sonra; 1 Mart 1815, Paris Tuileries Sarayı, öğleden sonra...

Bourbon Hanedanı'nın şişmanlığıyla ün yapmış kralı, etrafında aile bireyleri olduğu halde günlük gazetelerden birini okurken, saray görevlilerinden biri telaşla salona girip bağırdı:

"Majesteleri! Canavar, Elba'dan kaçtı!"

Kısa bir süre sonra, Mareşal Ney ve Soult, kralın karşısındaydılar:

Ney: "Fransa'ya çıkacak kadar deli olduğu için Tanrı'ya şükretmeliyiz."

Kral: "Şimdilik fazla abartmayalım. Napolyon ve bin askeri bir tehlike oluşturmuyor... Şimdilik."

Haberi aldığı andan itibaren yüz hatlarında hiçbir değişiklik olmayan kralın düşünmeye çalıştığı anlaşılıyordu... Emir verdi:

"Mareşal Soult, siz Paris'teki birliklerin başında kalacaksınız... Mareşal Ney, kurt adamı ilk karşılayan siz olacaksınız! Bu adamı sevdiğinizi biliyorum," dedi.

Ney: "Eskiden evet. Ama şimdi onu Paris'e demir kafesin içinde getireceğim."

Kral, okumak için gazetesini yüzüne yaklaştırınca iki mareşal selam verip ayrıldılar. Kral, onlar henüz salondan çıkmadan etrafındakilerin de duyabileceği şekilde şunu söyledi:

"Şu askerler her şeyi nasıl da abartırlar. Demir kafes içindeymiş! Kimse ondan böyle bir şey istemedi ki!"

Elba adasında da birlikte olduğu üç general ve bin kadar muhafız alayı askeriyle Fransa sahillerine çıkan Napolyon, bazen yaya olarak bazen atla, Paris'e ulaşmak için yürüyüşünü sürdürdü. İlk Fransız Kraliyet Birliği'ne ise Laffrey kasabasının güneyindeki iki tepenin arasındaki bir çayırlıkta karşılaştı.

Bu birlik, 5. Piyade Alayı'na mensup bir taburdu. Napolyon taburun ateş menziline kadar tek başına, ellerini arkasında kavuşturmuş bir şekilde yaklaşıp sordu:

"5. Alay, durumlar nasıl?"

Askerler: "Gayet iyi efendim."

"Sizleri görmeye geldim. Aranızdan bazıları beni öldürmek istiyor olabilir mi?"

Askerler hep bir ağızdan:

"Yok, hayır!" diye gürlediler ve onun safına geçtiler: "Yaşasın İmparator" haykırışları yükseldi.

Napolyon, yürüyüşü boyunca halka hitap etti ve bildiriler dağıttı. Özetle şunları söyledi:

"Geri dönmemin sebebi Fransa'nın çiğnenmiş onurudur."

"Elba'dayken Fransa'nın haklarının ayaklar altına alındığını gördüm."

"Benim için zafer kesin. Kartallarım yine göklerde uçacak."

"Geri döndüm! Ben Fransa'yım!"

"Şişko Kral tahttan indirilmeli. Fransız halkının onurunu ayaklar altına aldı."

Her geçtiği yerde halk şunu haykırdı:

"İmparator geri döndü! Fransa yine ayağa kalkacak!"

Napolyon yol boyunca yeni birliklere kavuştu. Bu sırada iki subayını, 3000 askere komuta eden Ney'in yanına gönderdi ve:

"Şayet taraf değiştirirse kendisini Moskova Muharebesi'nin sabahında kucak açtığı gibi karşılayacağı" haberini gönderdi.

Halkın Napolyon'a olan sevgi ve bağlılığını gören Mareşal Ney, kendini bir fırtınanın ortasında gibi hissetti. Ve yanındaki iki generalle birlikte Napolyon'a katıldı. Katılışının sebebini de şöyle açıkladı:

"Askerler arasında Bonapartçı coşku dizginlenemeyecek kadar şiddetliydi ve dalgaları elimle durduramazdım."

20 Mart günü Napolyon, Fontainebleau Sarayı'nın Beyaz At Avlusu'na, askerleriyle vedalaştığı yere 11 ay sonra ulaştı.

Aynı gün gut hastası XVIII. Luis, aşırı kilosu nedeniyle uşakları tarafından arabasına taşındı ve Paris'ten kaçtı.

Ayrılmadan önce şunu söyledi:

"Halk gitmeme izin verebilir... Onun gelmesine izin verdikleri gibi..."

İKİNCİ BÖLÜM

İNGİLTERE, AVUSTURYA, RUSYA, PRUSYA, HOLLANDA VE İSPANYA KOALİSYONUNUN FRANSA'YA SAVAŞ İLANI

1 Mart 1815'te Güney Fransa sahillerine ayak basan Napolyon, tarihin en meşhur yüz gününü başlattı... Nice ve Grenoble üzerinden, kasten ağırdan alınmış bir Paris yolculuğunda halk desteği önce sele sonra da tufana döndü. Napolyon, tek kurşun atmadan 20 Mart'ta Paris'e muzaffer bir şekilde girdi...

Napolyon'un (Fransa'nın) eski düşmanları; İngiltere, Avusturya, Rusya, Prusya, Hollanda ve İspanya, Viyana'da bir kongre toplayarak 25 Mart'ta Napolyon'a karşı yedinci kez koalisyon kurdular. Hâlbuki bu devletler, birbirleriyle sürekli ihtilafları olan, siyasi çatışmalar yaşayan ülkelerdi... İttifak yaparak, ordularının asker sayısını önce 600.000, sonra da 1.000.000'a çıkartmayı hedeflediler. İmparatorluk ve krallıkla yönetilen, altı

devletin başka bir devlete karşı savaşmaya hazırlanması tarihte ilk kez görülüyordu.

4 Nisan 1915'te Napolyon, Avrupa hükümdarlarına bir mektup gönderdi:

"Büyük seferler icra etmek suretiyle dünyaya olağanüstü bir gösteri sunmanın ardından artık, barışın nimetlerinden yararlanma dışında hiçbir rekabet ve halkları mutlu etmeye yönelik, kutsal yarış dışında hiçbir mücadele tanımamanın yerinde olacağını" bildirdi.

Fakat yıllardır savaştığı düşmanları Napolyon'un imparatorluk hırslarından vazgeçeceğine inanmadılar. Barış, "böyle bir adam iktidardayken" kesin olarak tesis edilemezdi. Napolyon'un hüküm sürmesi daimi olarak silahlanmayı ve savaş hazırlıklarını gerekli kılıyordu ki bunlar savaşın kendisinden daha tahammül edilmez şeylerdi.

Koalisyon Devletleri 15 Mayıs'ta Fransa'ya resmen savaş ilan ettiler...

İki gün sonra Napolyon'u, gözden uzak bahçesi için taşındığı Elysee Sarayı'nda beş mareşal ziyaret etti. İmparator, mahzun ama sakindi. Kendine özgü soğukkanlılığından ödün vermiyordu. "Birlikte, Fransa'nın paylaşımı için görüştüler," dedi. Salona serilmiş onlarca haritanın üzerine oturup: "Beni insanlık düşmanı ilan ettiler," diyerek, Viyana Kongresi'nin karar belgesini mareşallere uzattı.

"Ama artık barış istiyorum. Wellington'ın buralarda bulunmasına karşı çıkıyorum. İngiltere yirmi yılda en büyük düşmanım oldu... Avrupa bana savaş ilan etti. Fransa'ya değil bana!" dedi.

Ney: "Sizi ulus yerine koyarak yüceltiyorlar, Majesteleri."

Napolyon, gülerek:

"Yüceltmek mi? Bana meşruluğu çok gördüler. Soytarıların beni öldürmesi yasal oldu. Wellington'dan haber var mı?"

Soult: "Hâlâ Brüksel'de."

Napolyon: "Hâlâ ihtiyar Blücher'la mı?"

Ney: "Savaşı onlar başlattı. Bırakın kan kaybetsinler."

Napolyon: "Evet... Barış konuşmasını Wellington'ın cesedinin üzerinde yapacağım," dedi.

Süratli bir zafer Napolyon'un ülke içindeki siyasi durumunu tartışmaya meydan bırakmayacak biçimde kabul ettirir, askeri itibarını daha da kuvvetlendirirdi. Ayrıca böyle bir netice, düşmanlarına karşı, Napolyon'un zaferini kabul etmeleri, aksi takdirde yeni ve korkunç bir savaşın sonuçlarına katlanmaya hazır olmaları yönünde de bir uyarı olurdu. Mütevazı bir başarı dahi, Napolyon muhalifi koalisyonu darmadağın edebilirdi. En ufak bir başarı şansına sahip olabilmek için de müttefikler bütün gücünü toplamadan önce onlara bir hezimet yaşatması şarttı...

Zaman askeri açıdan çok kritik bir öneme sahipti. Çünkü Napolyon'a karşı seferberliğe girişen beş büyük ordudan ikisi (Wellington ve Blücher'in orduları) Fransa'ya hemen varabilecek mesafedeydiler ve mevzilenmiş durumdaydılar. Geniş bir araziye yayılmış tertipteydiler. Avusturya ve Rusya da savaş hazırlıklarını tamamlamak üzereydi...

Napolyon'un Paris'e intikaline müteakip iç politik meseleleri düzene sokması, temsilciler meclisini denetime alması, Bourbon kralının getirdiği vergi ve askere

alma konularındaki yasaları eski haline getirmesi ve hükümeti kurması, neredeyse yıldırım hızıyla gerçekleşti. Bütün bunları da gecede üç saat uyuyarak yaptı.

Acil mesele ise seferberlik, askere alma ve birliklerin teşkilatlandırılmasıydı. Napolyon'un her geçen gün büyüyen halk desteğine rağmen yakın tarihli korkunç hatıralar henüz unutulmamıştı. Evlatları ellerinden alınmış anneler hâlâ kayıplarına ağlıyor, genç kadınlar eşlerinin yasını tutuyorlardı. Fransız halkı ülkesinin yeniden işgal edilme tehlikesi karşısında, hızla ve büyük bir heyecan içerisinde savaşa hazırlandı...

Müttefiklerin 15 Mayıs'ta Fransa'ya savaş ilan etmesi, Napolyon'a, seferi başlatabilmek için ihtiyaç duyduğu hukuki ve ahlaki meşruiyeti sağladı.

Fransa, nisan ayında hiç ayrım yapmadan 20 ila 60 yaş arası bütün erkekleri askere çağırdı.

16 Mayıs'ta Napolyon, Tuileries'deki 24 ulusal muhafız taburunu denetledi. Tören ve resmi geçit iki saat sürdü. Ellerini önde kavuşturmuş ya da kollarını sımsıkı arkada bağlamış şekilde durdu. Ara ara saatini kontrol etti. Nadiren konuştu ve güldü. Tören boyunca vakur bir sabırla bekledi...

1 Haziran günü Mars Meydanı'nda (Champ de Mars) devasa bir açık hava töreni yapıldı. İzleyenlerin; "60.000 süngünün üzerinde parlayan güneş, göz alabildiğine uzanan uçsuz bucaksız alanı pırıl pırıl ışıldatıyordu sanki" diye tarif ettikleri törende, Napolyon 100.000 kişilik kalabalığa şöyle seslendi:

"İmparator, konsül ve asker olarak her şeyimi halka borçluyum. Fransa; refahta, sıkıntıda, muharebe alanlarında, fikir teatisinde, tahtta ve dahi sürgünde her daim

düşüncelerimin ve eylemlerimin tek ve değişmez gayesini teşkil etmiştir. Fransa'nın bölünmez bütünlüğünü, şerefini ve haklarını koruma sözünü yerine getirebilmek umuduyla tıpkı Atina kralı gibi kendimi halkım için feda ettim."

Napolyon, kendisini yeniden iktidara getiren şeyin Fransa'ya yapılan muamele karşısında halkın duyduğu öfke olduğunu söyleyerek, devam etti sözlerine... Ayrıca uzun bir barış sürecine girdiklerini düşündüklerini, çünkü koalisyon devletlerinin Fransa ile antlaşmalar imzaladıklarını belirtti. Aynı devletler şu aşamada, Hollanda'ya kuvvet yığarak bu antlaşmaları bozuyor, Alsas-Loren'i bölüyor ve savaşa hazırlanıyordu. Son sözleri ise şu oldu:

"Benim zaferim, şerefim ve mutluluğum Fransa'nınkinden ayrı düşünülemez."

Bu konuşmanın ardından, tezahüratlar, alkışlar ve "Yaşasın İmparator" nidaları yeri göğü inletti. Askerlerin, il temsilcilerinin, ulusal muhafızların katıldığı görkemli bir geçit töreni yapıldı. 100 pare top atışı ve davulların gümbürdemesi ile dört başı mamur göz alıcı bir gösteri yaşandı...

Napolyon, başarısının ya da çöküşünün en sonunda muharebe alanlarında belirleneceğini biliyordu. Yaveri Bertrand'a 7 Haziran'da dürbünlerinin, üniformalarının, atlarının ve arabalarının hazır olmasını emretti. İmparator:

"Emir verdikten en geç iki saat sonra buradan ayrılabilecek şekilde hazır olmalıyım," dedi. "Sık sık ordugâh kuracağımdan, demir yataklarımın ve çadırlarımın elimin altında olması önemli," diye de ekledi.

11 Haziran günü, Napolyon, Elysee Sarayı'nda içi alev alev yanan su dolu küvette banyo yaparken bir hizmetli içeri girerek;

"Mareşal Soult geldi Majeste... Acilmiş," dedi.

"O hep acildir. İçeri al. Hadi!"

Telaşla odaya giren Soult:

"Wellington ve Blücher'in orduları ayrılmış Majeste!"

Napolyon gülerek:

"Ayrılmış mı?"

"Evet."

Gene gülerek:

"Tarih onlar hakkında ne yazacak acaba? Blücher'i kenara itip Wellington'ın üzerine yürüyeceğiz."

"Evet."

"Kanlı bir gün olacak."

"Evet Majesteleri."

"Evet Soult. Marengo'daki gibi, her şey tek bir büyük savaşa bağlı. Sağ ol, Soult..."

Mareşal selam verip ayrıldıktan sonra kendi kendine mırıldandı:

"Ama Marengo'da gençtim!"

12 Haziran günü sabaha karşı saat dört civarında Napolyon, Avesnes'deki kuzey ordusuna katılmak üzere Elysee Sarayı'ndan ayrıldı. Ertesi gün burada Ney'le akşam yemeği yiyen Napolyon, 14 Haziran 1815'te ordusuna yapılacak savaşla ilgili "Günlük Emri" yayınladı:

"Askerler, bugün, Avrupa'nın alın yazısını iki defa belli etmiş olan Marengo ve Friedland zaferlerinin yıl dönümüdür. Austerlitz'den sonra yaptığımız gibi, o zaman da çok cömert davranmış prenslerin yeminlerine,

sözlerine inanarak kendilerini krallıkları başında bırakmıştık! Bugün onlar, bize karşı birleşerek, Fransa'nın bağımsızlığına ve kutsal haklarına gasp etmek istiyorlar. Onlar şimdi, en haksız saldırganlığa girişmiş bulunuyorlar. Kendilerini gereği gibi karşılamaya gidelim: Onlar da biz de hâlâ aynı insanlar değil miyiz?

Askerler, bugün bu kadar küstahlaşan aynı Prusyalılarla Jena'da üç kişiye karşı bir kişi dövüştünüz; Montmirail'da altı kişiye karşı bir kişiydiniz.

Çılgınlar! Bir anlık refahtan gözleri kamaştı. Fransa'ya girerlerse, orada kendilerine birer mezar bulacaklar.

Askerler, önümüzde yapılacak zorlu yürüyüşler, girilecek savaşlar, göze alınacak tehlikeler var ancak azim ve sebat sayesinde zafer bizim olacak, vatanın şerefi, hakları, yeniden kurtarılacaktır. Bir yürek taşıyan her Fransız için yenmek veya yok olmak zamanı artık gelmiştir."

Napolyon, 15 Haziran'da Belçika'nın Charleroi kentine geçerek, Fleurus yakınlarında konuşlanan ve Blücher tarafından komuta edilen Prusya ordusuyla çarpışmaya hazır duruma geldi.

İmparator ilk aşamada Blücher'i devre dışı bırakmak, Wellington komutasındaki İngiliz, Hollanda, Belçika-Alman kuvvetleriyle de son kozunu paylaşmak istiyordu.

Avrupa kıtası düşünüldüğünde Fransızların 280.000 askerine karşılık koalisyon kuvvetlerinin 800.000'i aşkın askeri vardı. Avusturya birlikleri Napolyon'un harekât yapacağı bölgeye birkaç haftadan önce gelemez, Rus kuvvetlerinin gelmesi ise ayları alacaktır.

Napolyon, bu seferde de stratejik kabiliyetini bir kez daha gösteriyordu...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞAN ORDULARIN KADROLARI

Fransızlar:

Başkomutan, İmparator Napolyon Bonapart...

Napolyon; İskender, Hannibal, Sezar'ın toplamından daha fazla savaş yönetti. Avrupa'nın (Batı'nın) gelmiş geçmiş en büyük generalidir. Büyük karizma sahibidir ve yüksek strateji harikaları yaratabilme yeteneğine sahiptir. Waterloo'dan önce 61 savaş yönetmiş ve muharebe meydanlarında hiç yenilmemiştir.

Waterloo Savaşı'nda 46 yaşındaydı. Bu savaşta, teferruata ilgisizlik, zaman zaman bastıran zihni yorgunluk, sebepsiz aşırı iyimserlik, düşmanın güç ve becerilerini küçümseme biçiminde; harekâtın sonuçlarını etkileyebilecek ruh halleri gösterdi.

Elba'dan dönünce, Napolyon'un mareşal yaptığı 19 kişiden 10'u; Davout, Soult, Brune, Mortier, Ney, Grouchy, Saint-Cyr, Messena, Lefebvre ve Suchet kendisini destekledi. Ancak Saint-Cyr malikânesinden hiç çıkmadı, Lefebvre ve Mortier hizmette bulunamayacak kadar

hastaydı. İmparatorluk muhafızlarının komutanı olan Mortier'in hasta olması bir eksiklikti. Diğer bir eksiklik ise 20 yıl Napolyon'a kurmay başkanlığı yapan Mareşal Berthier'in balkondan düşerek ölmesiydi. İntihar mı, cinayet mi, kaza mı olduğu tespit edilemedi. Ama genel kanaat intihar ettiği yönündeydi. Kral tarafına geçtiği için Napolyon tarafından bağışlanmasına rağmen Berthier bir türlü İmparator'un karşısına çıkamadı, ruhsal gelgitler yaşadı. Berthier çok iyi bir kurmaydı, savaşlar sırasında Napolyon'un verdiği her emri zamanında ordu, kolordu ve tümen komutanlarına yazılı olarak ulaştırıyor, onun ne yapmak ve ne demek istediğini kusursuz bir şekilde kaleme alabiliyordu. Waterloo'da Berthier'in eksikliği her koşulda ortaya çıktı ve sonuç ağır oldu.

Austerlitz'te 14, Jena'da 15, Polonya'da 17, İberya'da (İspanya) 15, Wagram'da 12, Rusya'da 13, Leipzig'de 14 ve 1814 Seferi'nde 11 mareşal görev alırken, Waterloo seferinde yalnızca 3 mareşal; Grouchy, Ney ve Soult bulunuyordu...

Napolyon'un Kuzey Ordusu'nun sol kanadı için zeki, soğukkanlı birine ihtiyacı vardı. Elinde çok fazla seçeneği olmayan İmparator, bu göreve, 11 Haziran gibi orduya geç katılan Ney'i seçti. Ney, 10.000 askere komuta ederken, bir süvari mareşali olarak çok iyiydi ama onun ötesi sevk ve idaresini aşıyordu. Ney, sefer boyunca kendisinden bekleneni hiç veremedi. Yorgundu, yılların getirdiği savaş bitkinliği vardı.

Sol kanat komutanlığına en uygun kişi Soult olmasına rağmen Napolyon onu kurmay başkanı yaptı. O da bu vazifeden beklenen hizmeti veremedi. Kurmay başkanlığına en uygun kişi, becerikli, tecrübeli, işinin ehli

olmasına rağmen Napolyon, Mareşal Suchet'i Paris'in savunmasına görevlendirdi. Böylece, üstün yetenekli biri, sefer boyunca, idari, mali ve güvenlik işleri ile uğraşmak zorunda kaldı.

Ordunun sağ kanadı, kendi halinde bir süvari subayı, uzman olmakla birlikte yüksek komutan sıfatıyla büyük çaplı müşterek unsurları idare tecrübesi hayli kısıtlı olan Mareşal Grouchy'e verildi. Ona mareşallik asası da kısa bir süre önce verilmişti. Grouchy'e verilebilecek süvari ihtiyaçlarının sevk ve idaresi olabilirdi... Prusyalılar karşısındaki sağ kanat için en uygun seçim Mareşal Davout'tu. Kendilerini daha önceden mağlup etmiş olan Davout'a, Prusyalılar saygı duyuyorlardı.

Sonuç olarak, en iyi çağlarını geride bırakmış olmasına karşın Napolyon, 1815'te hâlâ dünyanın en büyük başkomutanıydı. Fakat emrindeki kurmaylar böyle bir savaş için uygun kişiler değildi. Eksikliklerin, kurmayların azmi ile giderilmesi gerekiyordu ve bunun içinde, Napolyon'un onlara vereceği ilham hayati öneme sahipti; bu da Napolyon'da herkesten fazla bulunan bir hasletti. İmparator'un adamlarının kulaklarını çekmesi, onların başlarının dönmesi için yeterliydi. Wellington'ın büyük isabetle belirttiği gibi; "Savaş meydanında Napolyon'un şapkasının görülmesi bile 50.000 adam kıymetindeydi..."

Fransızların Muharebe Tertiplenmesi:
Başkomutan: İmparator Napolyon.
Sol Kanat Komutanı: Mareşal Ney.
Sağ Kanat Komutanı: Mareşal Grouchy.
Kurmay Başkanı: Mareşal Soult.
Toplam Kuvvet: 128.000 asker, 366 top.

I. Kolordu: Komutanı, General D. Erlan.

Birlikleri: 1., 2., 3., 4. Piyade tümenleri ile 1. Süvari Tümeni ve kolordu topçusu.

II. Kolordu: Komutanı, General Reille.

Birlikleri: 5., 6., 7., 9. Piyade tümenleri ile 2. Süvari Tümeni ve kolordu topçusu.

III. Kolordu: Komutanı, General Vandamme.

Birlikleri: 8., 10., 11. Piyade tümenleri ile 3. Süvari Tümeni ve kolordu topçusu.

IV. Kolordu: Komutanı, General Gerard.

Birlikleri: 12., 13., 14. Piyade tümenleri ile 7. Süvari Tümeni ve kolordu topçusu.

(V. Kolordu bu savaşta yoktu.)

VI. Kolordu: Komutanı, General Lobau.

Birlikleri: 19., 20., 21. Piyade tümenleri ile kolordu topçusu.

Başkomutanlık İhtiyatları:

I. Süvari Kolordusu: Komutanı, General Lobau.

(Hem VI. Kolordu hem de Süvari Kolordusu'na komuta ediyor. Piyade ve Süvari tümenlerinin tek bir komutada toplanmasıyla.)

Birlikleri: 4., 5. Süvari tümenleri ve kolordu topçusu.

II. Süvari Kolordusu: Komutanı, General Exelmans.

Birlikleri: 11., 12. Süvari tümenleri ve kolordu topçusu.

III. Süvari Kolordusu: Komutanı, General Milhaud.
Birlikleri: 13., 14. Süvari tümenleri ve kolordu topçusu.

İmparatorluk Muhafızları:
Komutanı, General Drouot.
Birlikleri: Humbaracı Tümeni, Avcı Tümeni, Genç Muhafızlar, Hafif Süvari Tümeni, Ağır Süvari Tümeni, Muhafız Topçuları, Muhafız İhtiyat Topçuları.

1815'te Napolyon'un ordusunun genel ekseriyeti; İmparator'a yoğun bir adanmışlık duygusuyla bağlı gönüllülerden oluşuyordu. Alaylardaki askerlerin pek çoğu önceki seferlerde savaşmıştı. Kayda değer kısmı yarı gönüllü ve sadakati kuşkulu müttefiklerden oluşan 1813-1814 kuvvetlerinin aksine, bu ordu neredeyse tamamen Fransız vatandaşlarından oluşuyordu. Pek çok asker vatanının bir kez daha işgal edilmesine karşı savaştığı kanaatindeydi ve en acemi, en yeni askerler için bile bu duygu önemli bir şevk sağlıyordu.

Bu ordu, eski seferlere göre daha küçüktü, alelacele talim ve kötü teçhiz edilmişti. Buna karşılık homojen bir yapısı vardı. Napolyon, inanılmaz gibi görünse de birkaç aylık süre zarfında 128.000 vasıflı askeri savaşa sürebilmişti... Ve 15 Haziran sabahı Belçika sınırını geçti...

İngilizler:

Başkomutan, Wellington Dükü Mareşal Arthur Wellesley... Kendisine esas isminden ziyade "Wellington" diye hitap edilir...

Napolyon ile aynı yaşta olan Wellington, Wellesley soyadıyla doğmuştu. Bir İngiliz İrlandalı asilzadenin üçüncü oğluydu. Askeri eğitim aldı ve hızla terfi etti. Alayı ile birlikte Flandra Seferi'ne katıldı. Tam bir felaketle sonuçlanan Flandra Seferi ve Wellington'ın burada gördükleri, İngiliz ordusuna dair daha sonraki yıllarda geliştireceği fikirlerin payı oldu. Bu sefer için şunları söyleyecekti:

"Hollanda harekâtımızdaki hatalarımızı ve sistem arızalarımızı gözlemlemek benim için en öğretici şey oldu. Başka hiçbir yerde bu kadar şey öğrenmedim."

Hindistan tecrübesi Wellington'ın savaş meydanındaki becerilerini şekillendirdi. Hindistan'da sekiz yıl kaldı. Başarıları nedeniyle kısa sürede tümgeneralliğe yükseldi. Maratha Savaşı'nı kazandı.

Wellington'ın asıl isim yaptığı yerler, İngilizlerin İberli (İspanyol) müttefikleriyle birlikte yarımadayı Fransızlardan aşama aşama temizleyen, hatta Fransa içlerine bile giriş yapan bir ordu geliştirdiği; İspanya ve Portekiz'di. 1814'te ateşkes imzalandığında, henüz Napolyon'un yönettiği bir ordu ile karşılaşmamıştı. İlk defa Waterloo'da karşı karşıya gelecekti...

Kişilik, mizaç ve olaylara yaklaşım bakımından iki komutan gece ile gündüz kadar birbirinden farklıydı. Napolyon, şiddetle değişen mizacından kaynaklanan ilham verici, katıksız karizması ile komuta ederken, Wellington serinkanlı bir yetenek ve yetkinlikle askerlerine liderlik ediyordu. Napolyon stratejiyi neredeyse içgüdüsel bir sanat biçimine yüceltmişti. Wellington ise analiz ve mantığa dayanan bir tarz geliştirmişti.

Zor, soğuk fakat daima adil bir adam olan Wellington, hem kendisi hem de subayları için çıtayı katlanılmaz derecede yüksek tutardı. Tam bir aristokrat olduğundan emrindeki sosyal sınıflara mensup kitleyi hor görür ancak yetiştirdiği askerlere saygı duyar ve tereddüt etmeden düşman üzerine sürerdi.

Wellington, iş başına geldiğinde emrindeki komuta kademesinden pek memnun değildi. Fakat subaylar, birçok yerde kendisini kanıtlamış, İspanya'da Wellington'ın emrindeki saygın askerlerdi. Buna karşılık, İngiliz subaylarının "küçük kurbağa" diye lakap taktıkları Hollanda Prensi Willem, tecrübesiz ve 22 yaşında olmasına karşın savaşta, Hollanda ve Belçika askerlerine komuta edecekti.

Siyasi nedenlerle kendisine birinci kolordunun komutası verilen bu Prens, Napolyon üzerine 30.000 askerle eşgüdümsüz, desteksiz, bir felaketle sonuçlanması kesin olan, hücuma kalkmak üzereyken son anda engellendi...

Wellington'a ikinci komutan ve süvarilerin lideri olarak Uxbridge kontu verildi. Üstelik bu atama, Wellington'ın muhalefetine rağmen yapıldı. Uxbridge yetenekli ve başarılı bir generaldi ama aralarında şahsi ve ailevi bir mesele vardı: Uxbridge, Wellington'ın ağabeylerinden birinin karısı ile birlikte kaçmıştı. O nedenle Uxbridge'e mesafeli bir nezaketle davrandı.

Başkomutanın aklından geçenleri hissetmek Uxbridge için tahmin edilemez bir şey değildi. Şahsına karşı bir tavır gösterilmeyeceğine emin olmak için ona planlarının ne olduğunu ince ve nazik bir şekilde sordu:

"Savaş esnasında size bir şey olursa, nasıl hareket etmeli, planım ne olmalı efendim?"

Wellington'dan şu soğuk yanıtı aldı:

"Planınız, beyefendi, Fransızları mağlup etmektir!"

Müttefik kuvvetlerinin tümen seviyesine inildiğinde, Wellington şanslıydı. Picton, Maitland, Cooke ve Ompteda gibi yetenekli ve tecrübeli generaller vardı. Geçmişte bazı seferlerde Fransa emrinde savaşmış Hollandalı komutanlar da Waterloo'da becerilerini sergilediler. Perponcher ve Saxe-Weima gibi Hollandalı generaller, Fransız eğitimi ile yetiştirildiklerinden, istihbaratçılık ve cüretkâr girişkenlikleriyle Wellington'ın bu savaşta önce hayatta kalmasında, sonra da galibiyetinde kilit önem taşıdılar...

İngiliz-Müttefik Ordusunun Muharebe Tertiplenmesi:

Başkomutan, Mareşal Wellington.

Başkomutan Yardımcısı, General Uxbridge.

Toplam Kuvvet: 106.000 asker, 261 top.

I. Kolordu: Komutanı, General Hollanda Veliahdı Prens Willem.

Birlikleri: I. ve II., III., VI. Piyade tümenleri ve kolordu topçusu.

II. Kolordu: Komutanı, General Lord Hill.

Birlikleri: II. Piyade tümeni, I. ve II. Flaman tümenleri, kolordu topçusu.

General Uxbridge komutasında, hafif ve ağır süvarilerden oluşan 22 alay ve atlı topçulardan oluşan bataryalar.

Başkomutanlık İhtiyatı: Picton komutasında 5. Tümen, Cole komutasında 6. Tümen, Drummond komutasında İngiliz ihtiyat topçuları, Braunschweig Dükü komutasında 4 piyade alayı ve grup topçusu...

Prusyalılar:

Başkomutan, Wahlstedt Prensi Mareşal Blücher... Waterloo'da yetmiş yaşını geri bırakmış olan Blücher bitmez tükenmez bir enerji ve yılmaz bir cesarete sahipti. Kumar, içki ve gece hayatı yaşamının bir parçasıydı. Yaygaracı, ele avuca sığmaz biriydi.

Blücher, savaşı ön safta yönetmeye meraklıydı. Bu tarz, askerlerini cesaretlendirmesi için yararlıydı fakat savaş meydanını dar bir açıdan görmesine sebebiyet veriyor, savaşın kaybedilmesine bile neden olabiliyordu. Lakabı, "Mareşal İleri" idi.

Blücher'in, General Gneisenau ile tesis ettiği işbirliği başarısında büyük bir pay sahibi oldu. Bu ortaklıkta Blücher ilham ve kararlılığı, Gneisenau ise aklı temsil ediyordu. Dönemin pek çok profesyonel aristok askerlerinde görüldüğü gibi Blücher de hem Prusyalılar adına hem de Prusyalılara (Yedi Yıl Savaşları'nda) karşı savaştı. Kötü alışkanlıkları ve Büyük Frederik ile bir anlaşmazlık sonucu, kariyerinde bir değişiklik olmayınca, ordudan ayrıldı ve 16 yıl Silezya'da emeklilik hayatı yaşadı. Büyük Federik'ten sonra orduya geri döndü...

1806'da tümgeneral rütbesine terfi etmişti ki Jena ve Auerstedt muharebelerinde Fransızlara esir düştü. Serbest bırakıldıktan sonra 1815'e kadar bu yenilgilerin intikamını almaya çalıştı. Esir alınması Napolyon'a duyduğu kişisel nefreti körükledi. Hatta 1815 seferine katılma sebeplerinden biri, ülkesine karşı duyduğu vatan-

severlik, ordusuna olan sevgisinin yanında, Napolyon'u yakalayıp asma isteğiydi. Çünkü Napolyon onu yenmiş, esir almış ve sonra da serbest bırakarak aşağılamıştı.

Blücher'in iki temel özelliği; şeref ve sadakatti. Eğer bunlar olmasaydı, Wellington, savaşı kaybederdi... Çünkü Blücher'in Kurmay Başkanı Tümgeneral Gneisenau bir İngiliz düşmanıydı ve Prusya ordusuna son hamleyi yaptırmazdı.

Prusya Ordusunun Muharebe Tertiplenmesi:
Başkomutan, Wahlstedt Prensi Mareşal Blücher.
Kurmay Başkanı, General Gneisenau.
Toplam Kuvvet: 128.000 asker, 312 top.

I. Kolordu: Komutanı, General Ziethen.
Birlikleri: 10 piyade, 7 süvari alayı ve kolordu topçusu.

II. Kolordu: Komutanı, General Pirch.
Birlikleri: 12 piyade, 7 süvari alayı ve kolordu topçusu.

III. Kolordu: Komutanı, General Bülow.
Birlikleri: 12 piyade, 11 süvari alayı ve kolordu topçusu.

Prusyalılar 1806 felaketinden sonra ordularını Fransız modeli çerçevesinde yeniden teşkilatlandırmışlar, düzenli orduları sınırlı olmasına rağmen seferberliği daha çabuk bir hale getiren hızlı bir ihtiyat sistemi geliştirmişlerdi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAPOLYON'UN STRATEJİSİ

Başlangıçta genişliği 280, derinliği 160 kilometreyi bulan bir alana yayılmış Fransız birlikleri, koalisyon ordularına nazaran daha dağınık görünüyor ve bu durum, Napolyon'un batıya yöneldiği izlenimini veriyordu. Görünen şekil, Napolyon'un stratejik yeteneğini sergilemesinden başka bir şey değildi... Kısa bir süre sonra da 128.000 askerden oluşan Kuzey ordusu, merkezde yoğunlaşarak; Marchienne ve Charleroi yakınlarındaki nehirleri bir tepki görmeden aştı.

15/16 Haziran akşamı öfkeden köpüren Wellington: "Kahretsin, Napolyon beni tongaya bastırdı" diyerek, emrindeki birlikleri 100 kilometre genişliğindeki bir hatta ip gibi dizmek ve Brüksel, Antwerp ve Ghent yollarını muhafaza etmek zorunda kaldı.

Prusya ordusu da üç kolordu halinde geniş bir arazide dağınık haldeydi. Napolyon stratejik avantaja sahipti ve planı, iki orduyu ayrı ayrı hezimete uğratmaktı. Bu nedenle iki ordunun ortasına zorla girmek, düşmanla-

rının birleşmesini önlemek, seçeceği muharebe alanında bölgesel üstünlük kurmak istiyordu. Napolyon, hemen Prusya ordusunun ileri karakol hattında bulunan I. Prusya Kolordusu'yla temas kurdu. Hiç beklenmedik bir durumla karşılaşan Prusya birlikleri etkili bir tepki veremediler.

Fransızlar, birbirinden uzak olmayan birlikler halinde Sambre ırmağını yay şeklinde geçtiler...

I. ve II. kolordular ile imparatorluk muhafızlarından alınan bir kısım süvarilerden oluşan sol kanadın başında Ney vardı, III. Kolordu ve Süvari Kolordusu'ndan kurulu sağ kanat ise Grouchy'in komutasındaydı. VI. kolordu ile imparatorluk muhafızları, başkomutanlık ihtiyatı olarak Napolyon'un komutası altında, merkezde ve geride konuşlanmıştı.

16 Haziran'da ordusunu üçe bölmüş olan Napolyon'un sol kanat komutanı olan Ney'in vazifesi, iki düşman kuvvetinin birleşmesini önlemek için Quatre-Bras'taki kavşağı ele geçirmekti. Bu kavşak, Blücher ile Wellington'ın ana bağlantı yolu olup doğu-batı yönünde uzanan Namur-Nivelles yolu ile kuzey-güney istikametinde uzanan bir Brüksel-Charleroi ana yolunun kesim noktasıydı.

Sağ kanat komutanı Grouchy ile Napolyon, imparatorluk muhafızları ve diğer kolordularla birlikte merkezdeydi. Aynı günün ilerleyen saatlerinde Ney, Quatre-Bras'taki Orange Prensi'ne, Grouchy de Ligny'deki Blücher'e taarruz etti. Napolyon'un iki kanattan birden Mans ve Namur'a doğru taarruzları, koalisyon kuvvetlerini ikiye bölüp parçalamaktı. Süvari zihniyetli Blücher, Namur'a yönelik tehdidi görmezden geldi ve kuvvetlerini Fransızlarla

temasta olan kolordusunun gerisinde topladı. Böylece, Wellington'ın Prusyalıların sağındaki konumunu tutması halinde bir felaket kaçınılmazdı. Felaket için gereken tek şey, Ney'in emirleri yerine getirerek, o gece dört yol ağzına kadar ilerlemesiydi...

15/16 Haziran gecesine kadar Wellington'ın olup bitenden haberi yoktu, Brüksel'deki sarayda Richmond Düşesi'nin doğum günü balosundaydı. Generallerin büyük kısmı da doğum günü kutlamasındaydı...

İskoç bando takımının çaldığı gaydalar eşliğinde milli kıyafetleriyle oynayan İskoçyalıların programı devam ederken, Wellington salona girince kendisini karşılayan Düşes, öpmesi için elini uzatırken sordu:

"Sevgili Dük! En iyi generaliniz hangisi?"

Wellington:

"En iyi generalim sizsiniz."

Düşes:

"Askerleriniz kimler?"

"İngiltere'nin kurt denizcileri. Ayak takımı. Dilenciler ve hergeleler. Yurtseverlikleri içki sevgisinden ibaret."

"Yine de sizin için ölmelerini bekliyorsunuz."

Wellington, dinler gibi görünerek etrafa göz gezdirirken Düşes;

"Görev aşkı yüzünden mi?" diye sordu.

Wellington başını salladı.

Düşes:

"Bonapart'ın bile görev aşkı için adam toplayabileceğini sanmıyorum."

Wellington:

"Napolyon'un savaş meydanında şapkası bile 50.000 adama bedel. Ama centilmen değil."

Düşes ve Wellington'ın yanlarına gelen ergen prenses, Dük'e:

"Paris'e vardığınızda Napolyon'u görmeme izin verir misiniz? Çok yaklaşmam! Annem ona hayran."

Düşes:

"Ben biraz Bonapartistim."

Prenses, Wellington'a:

"Canavar olduğu doğru mu?"

Wellington yüzünü daha da ciddileştirerek;

"Defne ağacı yer, kan içer!" diyerek dalga geçti.

Prenses yanlarından ayrılınca Düşes:

"Sevgili Arthur, ne zaman saldıracaksınız?"

"Bana ipucu vermiyor; tamamen şeye bağlı," dedi.

Aynı gece Fransız ordusu önlerine çıkan nehrin kenarındayken, at üzerindeki Napolyon emir verdi:

"Nehri geçin!.. Çizmelerimizi yarın Brüksel'de kurutacağız."

Kurmay Başkanı Soult:

"Tanrı isterse, Majeste."

Napolyon:

"Tanrı'nın bu işle ilgisi yok!"

Saatler gece yarısını çoktan geçmişti... Buna rağmen Richmond Düşesi'nin verdiği balo halen devam ediyordu. Hiç beklenilmeyen bir şey oldu: Sarayın ihtişamlı merdivenlerinden üstü başı çamur içinde, yüzü yaralı, siyah Prusya üniformalı üst rütbeli bir subay salona indi. Dans eden kadın ve erkekler bir fevkaladelik olduğunu anladılar ve Wellington'la dans eden Düşes;

"Bu beyefendi baloyu berbat edecek, müziği kestireyim mi?" diye sordu.

Wellington "Hayır!" diyerek, gözleriyle dev salonda kendisini arayan Prusyalı subayın bulunduğu yere gitti.

Herkes, "Kim bu adam?" diye birbirine sorarken, bazıları, "Prusya subayı" dedi.

Prusyalı, Wellington'a:

"Napolyon, efendim."

"Biliyorum, sınırı geçti."

"Bütün birlikleri ile iki ordumuzun arasına girdi."

"Nerede?"

"Charleroi'de."

Wellington tebessümle:

"Charleroi!"

Yanlarına gelen Düşes:

"Baloyu bitireyim mi?"

"Hayır, panik istemiyorum. Dans sözü veren subaylar dansı bitirsin."

Bu arada hemen arkasında toplanmış olan generallerden Picton'a;

"Süvarileri hemen Charleroi'ye gönder. Tümen bu gece yola çıksın," emrini verdi.

Kendi kendine; "Charleroi demek!" dedi.

Generallerini küçük bir odaya toplayan Wellington;

"Charleroi'den basit ne olabilir? Beni kandırdı. Gece yürüyüşüyle bizi parçalara böldü. Hiç uğraşmadan bir zafer kazandı. Blücher, Belçika'da kalırsa, ben de kalırım," dedi.

Generallerden biri:

"Bunun için Blücher, gerekirse adamlarını göreve bağlar."

Wellington, masanın üzerindeki haritadan gösterirken; "Şu dört yol," diyerek Quatre-Bras'ı işaretledi;

"Oraya gitmek zorunda. Onu orada tutamazsak burada durduracağım." Waterloo bölgesini kırmızı bir kalemle yuvarlak içine aldı. Sonra da "Charleroi... Bu adam savaşa onur katıyor!" dedi...

"Saat kaç, Itay?" diye soran Wellington'a cevap "Üçe on var efendim," diye geldi.

Toplantıda bulunan, haber getirmiş olan Prusyalı subaya dönen Wellington:

"Grouchy ve ordusu nerede?"

"Bizi adım adım izliyor ama aramızda değil."

"Bu gece yine sizin yola çıkmanızı istemek zorundayım. Mareşal Blücher'e söyleyiniz, saat bire kadar Waterloo'ya varmasını rica ediyorum."

Prusyalı subay selam verip ayrıldı.

Wellington: "Anlıyor musun Uxbridge? Grouch aramıza girerse ve Prusyalıları yürüyüş halinde yakalarsa?"

General Lord Hill, "Tek yapacağımız ölülerimizi saymak olur," dedi.

Ordusunu batı istikametinde, çok uzak bir bölgede konuşlandırmış olan Wellington, gelişmelere tam hâkim olduktan sonra eski emirlerini iptal ederek ağırlığın ordunun iç kanadına, Nivelles ve Quatre-Bras'a doğru kaydırılmasını emretti. Picton komutasındaki ihtiyat tümeni ancak sabah dörtte, "Dağlı Ahbap" şarkısı eşliğinde Mont-Saint-Jean güneyinde yola koyulabildi ve onları sabah sekizde Wellington ile kurmayları izledi.

Aynı saatlerde Napolyon Charleroi'daki karargâhında, Blücher'in ordusunu, örtme yapan kolordusu üzerine, merkezde topladığından habersizdi. Onun Brüksel'e doğru çekilebileceğini bekliyordu. Mantıklı olan buydu. Çekilip, Wellington'la birleşecek; birlikte, Fransızlara

karşı koyacaklardı. Ama bunu yapacak zamanı bulamayacak, seri manevralarda haklı bir şöhreti olan Fransız ordusu başlarında Napolyon varken, Prusyalıların bu planını kursağında bırakacaktı.

Fransız sağ kanadı, Grouchy'nin komutasında, önünden çekilmeye çalışan Prusya kolordusunu takip ederken, sol kanadın başında bulunan Ney de öğleden sonra Brüksel'e giden ana yoldan hücuma kalktı. Ancak Gosselies'nin kuzeyine gelince Erlon'un kolordusunu beklemek için durdu. İleri sürdüğü 2000 süvari Fresnes kasabasının içinden geçerken Quatre-Bras'a doğru çekilen düşmanın top ateşine maruz kaldı. Quatre-Bras'a kadar çekilen İngilizleri izleyen süvariler, kuvvetli bir top ve tüfek ateşi altında durdular.

Bölgedeki uzun buğday ve arpa başaklarından dolayı savunanların kuvvetinin ne olduğu kestirilemiyordu. Ney, bir küçük keşiften sonra akşam saat sekizde, birliklere bulundukları yerde kamp kurmaları emrini verdi ve atla Charleroi'e gitti.

Ney, General Perponcher'in Quatre-Bras'tan batıya, Nivelles'e gitmesi emredilmiş olan bir tugayla karşı karşıya gelmişti. Generaller Saxe Weimar ve Perponcher, önlerinde gelişen bu durum karşısında bir emir ve izin olmaksızın oldukları yerde kalmaya karar verdiler. Onların sayesinde Fransızlar Quatre-Bras'ın güneyinde oyalandılar, müttefiklere de kıymetli bir toparlanma süresi yarattılar... Wellington olan biteni ancak gece yarısından sonra Brüksel'deki baloda öğrenebilmişti.

Ney'in Charleroi'den ayrılırken aldığı sözlü emir, 16 Haziran'da esas hücumun İngilizler üzerine yapılacağı ve başkomutanlık ihtiyatlarından iki kolorduyla kendisinin

destekleneceğiydi. Fakat olaylar kısa süre içinde onları da önüne katıp sürükledi...

Napolyon'un gece iki civarında emirlerini dikte ettirmek gibi bir alışkanlığı vardı; böylelikle harekât emirleri orduya sabah altıdan önce iletilmiş oluyordu. Fakat önceki günlerin yoğunluğundan yorgun düştüğü için 16 Haziran'da Ney'e verdiği sözlü emirleri sabah altıdan önce yazdıramadı ve bu emirlerin yazılı hali, karargâhındaki kurmayların tecrübesizliğinden ötürü ancak iki saat sonra yola çıkarılabildi.

Wellington'ın şansına, Blücher'in kuvvetlerini ileriye, merkeze topladığı 16 Haziran sabahına kadar Napolyon'un bilgisi olmadı. Düşmanı yerinde tutma amacıyla planlanmış olan Grouchy'nin Ligny harekâtı, bu son gelişen duruma göre büyük bir muharebeye girişmek üzere yeniden planlandı.

Ney'in talihsizliği, olup bitenlerin heyecanı nedeniyle öğleden sonra ikiye kadar Fransız ordusunun, o gün boyunca Prusyalılara ağırlık vereceğinin, yazılı olarak kendisine bildirilmemesiydi. Ney, yazılı emri aldığında saat öğleden sonra dört olmuştu.

Wellington'ın ordusunu toparlamak için geri çekilmesini bekleyen Ney'in kuvvetlerinin büyük bir kısmı muharebe hattında değildi. Askerler olası bir takip harekâtı veya manevraya hazır vaziyette yol boyunca açıkta konuşlanmıştı. Ney, Charleroi'deki buluşmadan dönünce, şaşırtıcı bir şekilde birliklerine hazır olma emri vermedi. Kuvvetinin çoğu yaklaşık 25 kilometrelik bir alana dağılmış olduğundan ertesi gün de hemen yola çıkmaları mümkün olmadı. Çok geç gelen yazılı emirde de:

"İhtiyatlar size katılır katılmaz hemen Brüksel'e ilerleyeceksiniz; hazır bekleyin," deniliyordu. Bir aciliyet hissetmeyen Ney, saat on birde Quatre-Bras'a taarruz emrini, General Reille'e iletti...

Aynı saatlerde Wellington, vaziyeti bizzat yerinde görmek için Quatre-Bras'taydı. Ortalığın sakin olduğunu ve Fransızların karavana hazırladığını görünce Ligny'e gitti ve saldırıya uğramazsa, Prusyalılara yardıma geleceği sözünü verdi. Wellington, kuvvetlerini Nivelles yerine Quatre'e toplamayı da gördüğü son durum üzerine kararlaştırdı. Hemen, gelecek olan emre göre, Mont-Saint-Jean kavşağında beklemekte olan General Picton'a, General Perponcher'in bulunduğu yere gitmesini emretti.

Fransızlar günün yarısından fazlasını ziyan etmişlerdi. Ney'in komutası altındaki General Reille, ancak öğleden sonra ikide taarruza geçti...

BEŞİNCİ BÖLÜM

LİGNY VE QUATRE BRAS MUHAREBESİ

Prusya ordusunun beklenmedik şekilde ileri çıkıp tertiplenmesi, Napolyon için bir fırsat doğurdu...

Prusyalılar savunmalarını Ligny ırmağı boyunca kurdular. Ligny ırmağı küçük, etrafı bataklık, üzerine kurulu dört köprü dışında kolay geçişe imkân vermeyen bir akarsuydu. Savunma hattı üzerinde on tane de köy vardı. Arkaya doğru yükselen arazi, Prusyalılara savunma avantajı sağlıyordu.

Napolyon'un taarruz planı basitti: Süvarileri ile Prusyalıların sol kanadına hücum ederken, sayı üstünlüğünü kullanarak, düşmanın sağ kanadı ile merkezine cepheden saldıracaktı. Bu arada Ney'in kuvvetlerinin bir bölümü de Prusyalıların sağ kanadına harekât yapmaya hazır hale geleceklerdi. Bu birlikler sağ kanadı kuşatırken, Napolyon da muhafızları Prusyalıların zayıflayan merkezine sürerek ordularını yerle bir edecekti.

Sabah saatleri boyunca Quatre-Bras'tan ses seda gelmeyince Napolyon, Ney'in kavşağı sıkıntısız aldığını ve Ligny yolunda olduğunu varsaydı:

"Üç saat içinde seferin kaderi çizilir. Şayet Ney kendisine verilen emirleri eksiksiz yerine getirirse, Prusya ordusu buradan tek bir topunu bile kurtaramaz," dedi.

Muharebe saat iki civarında başladı ve gittikçe şiddetlendi. Napolyon, düşmanla bütün cephe boyunca temas kurunca, Blücher konuşlanmasını, merkeze tam yapamadı. Muharebenin başlangıcında çok zayiat verince, Blücher, boşlukları doldurmak için ihtiyatlarını kullanmak zorunda kaldı. Üstelik tepelerin eteklerine yerleştirilmiş olan ihtiyatlar, daha başlangıçta ağır bir bombardımana tutulmuşlardı...

İmparator, Gerard'a:

"Çan kulesine doğru ilerlemelisiniz. Ve Prusyalıları önünüze katıp mümkün olduğunca kovalamalısınız. Ben size, destek olacağım. Grouchy emirlerimi biliyor," dedi.

Gerard gibi olağanüstü tecrübeli bir general kendisinden ne beklendiğini gayet iyi biliyordu. Napolyon aynı anda, General d'Erlon'un komutasındaki 20.000 mevcutlu kolorduya Ligny'de konuşlu Prusya ordusunun açıkta kalan sağ kanadına taarruz emri verdi.

Muharebe sahasının batı bölgesi, her iki taraf için de hayati önem taşıyordu. Buradaki çatışmalar çok şiddetliydi ne aman veren ne de aman dileyen vardı. Fransız ve Prusyalı askerler gırtlak gırtlağa pençeleşiyor; harabeye dönmüş, kül olmuş köy evlerinin taşları arasında mücadele ediliyordu. Esir alınan askerler acımasızca katlediliyordu. Ligny ve St Amand köyleri arasında iki taraf da ağır zayiat verdi. Öğleden sonra, saat üçte durumu

gören Blücher bir hücum yapamayacağını anlayınca birliklerini açılan dev gedikleri kapatmakla görevlendirdi.

Napolyon, artık muhafızları d'Erlon'un batıdan gelecek kanat manevrası ile örtüşecek şekilde gönderme zamanı geldiğine karar verdi. Fakat "d'Erlon neredeydi?" İmparator, muhafızları ileri sürme emri verdikten sonra Ney'e çok acele bir çağrı yaptı:

"Fransa'nın kaderi ellerinizde bulunuyor. Bir an olsun tereddüt göstermeksizin kuvvetinizi derhal St Amand tepelerine doğru sevk ediniz."

Ney bu emri saat beşte alabildi...

d'Erlon'un kolordusunun bir talihsizliği vardı! Bu kolordu, Quatre-Bras'a hareket eden Ney'in kuvvetlerine dahildi ama Kurmay Başkanı Soult'un emriyle o kuvvetlerden ayrılmıştı. Şayet d'Erlon zamanında Ligny'ye varabilseydi, Napolyon'un kazandığı zafer, Prusyalılar için tam bir bozguna döner, Waterloo'nun da geleceği iki gün önceden belli olabilirdi...

d'Erlon Prusyalılarla çarpışmaya kısa bir süre kala, Ney'in gönderdiği acil ihtiyaç mesajı ve kesin emri alınca, Quatre-Bras bölgesine yetişmek üzere geri döndü. Ancak tam varış noktasına ulaşıp Ney'e destek olmak üzereyken bu kez de Soult, kendisine geri dönüp Ligny'e gitmesini emretti. Sonuçta da d'Erlon'un bu gitgelli süreçte bir hayli yorgun düşen kolordusu Ligny'e geç kaldı ve muharebeye dahil olamadı. Ney, Soult ve d'Erlon'un arasındaki bu karmaşa Napolyon için Ligny'de kesin bir zafere mal oldu...

Sendeleyen Prusya merkezini gören Napolyon, artık Ney ya da d'Erlon'u bekleyemezdi. Muhafızlara muharebe düzeni aldırdı. Fakat tam saat beş buçukta taarruz

başlamak üzereyken, Fransız sol kanadının arkasında uzun bir yürüyüş kolu belirdi. Gözcüler bunun bir düşman kolu olduğunu ihbar ettiler. Kolun geldiği yer yanlış olduğu için bu d'Erlon olamazdı, yoksa Wellington muydu?

Bu durumda muhafızlar muharebeye giremezlerdi; taarruz ertelendi. Yaverler kolun durumunu öğrenmek için dörtnala o mevkie doğru gittiler. Gelen d'Erlon'du. Kendisine ulaşan yazılı emirde yürümesi gereken mevki yanlış yazılmıştı. Bu intikal, şaşkınlık ve taarruzun gecikmesine neden olduğu gibi Fransızların sinirini de bozdu.

Bu da yetmedi, tam muhafızlar muharebeye girmek üzereyken, Prusyalıların görüş mevzilerinde bulunan d'Erlon'un birliklerinin Quatre-Bras'a geri dönmek için yürüyüşe başladıkları haberi geldi. Ney'in önceden bahsedilen çağrısı da d'Erlon'a ulaşmıştı...

İmparatorluk muhafızları, yedi kırk beşte, iki yüz topun Prusya mevzilerine ateş açmasıyla hücuma kalktılar ve kıyamet koptu. Ligny'e giren muhafızlara, Prusyalılar karşı koymaya çalıştılar ama hücuma kalkan alaylarının hepsi Fransız süvarileri tarafından ezildiler. Prusyalıların art arda yaptığı hamlelerin hepsi ziyan oldu.

Artık hiçbir kuvvet muharebeyi Prusyalıların lehine çeviremezdi. Yapılabilecek tek şey, biraz zaman kazanarak, Fransızların yapacağı son hamleden, feci bir bozgundan Prusya ordusunu kurtarmaktı.

General Röder'in süvarilerinin başına geçen Blücher, ümitsiz bir hamleyle muhafızlara saldırdı ve perişan oldular. Yinelenen bölük pörçük süvari taarruzları da püskürtüldü. Bu taarruzların birinde atı vurulan Blücher de yere kapaklandı ve başından darbe yedi. Kendisi gibi dü-

şen, yaralanan ve ölen bedenlerin arasında gün boyu yerinden kıpırdamadan kaldı. Hava iyiden iyiye kararınca sadık bir yaveri gelip Blücher'i kaldırdı ve geriye kaçırdı. Prusyalı doktorların uyguladıkları çeşitli kürlerle Blücher kısa bir süre sonra tekrar ordusunun başına geçti.

Başsız kalmış, bozulmuş, düzensizliğe sürüklenmiş ve Fransız takibinden kaçmaktan başka bir çaresi kalmamış bir ordu halinde geri çekilmeye çalışan Prusyalıların durumu çok kötüydü. Kurmay Başkanı General Gneisenau zeki ve becerikli biriydi. Kurmayları ve generalleri geri çekilme güzergâhını belirlemek için karanlıkta bir yol çatalında topladı. Harita üzerinde hepsinin gözüne bir tek isim çarpıyordu: Ligny'nin biraz kuzeyindeki "Wavre". Geri çekilme yeri olarak burası belirlendi. Wavre, Prusyalılara Brüksel'den önce Wellington'a katılmaları için az da olsa imkân sağlayan yegâne yerdi. Hâlbuki burası Napolyon için Prusyalıların geri çekileceği yer değildi. O, Prusyalıların ana ikmal yolları olan Namur'a gideceklerini düşünüyordu ve Prusyalılar da Namur yoluna doğru püskürtülmüşlerdi.

General Gneisenau, saplantılı bir şekilde İngilizlere güven duymayan, kuşku besleyen biriydi ve Wavre'e çekilişinde, bu mevkiden Wellington'a daha iyi destek sağlayabilirim diye bir düşüncesi yoktu. Wavre, kuvvet kaptırmadan hızla çekilebilecek bir mevkii olduğu için böyle bir karar alınmıştı.

Muharebe alanından çekilen Prusyalılar, inanılmaz bir şekilde Fransızların takip harekâtına girişmediklerini gördüler. Kaçışan sürüyle firari bir yana konulursa, ordunun büyük kısmı, hiçbir tacize maruz kalmadan Wavre'e derli toplu çekilebildi. İmparator, o gece aman-

sız bir takip yapılmasına müsaade etmedi. Bir iyimserlik ve yorgunluk hali vardı. Birkaç sene önce olsa, süvarilerini yıldırım gibi Prusyalıların üzerine sürer, önlerine çıkan her şeyi çiğnetirdi. Başka bir sebep de Prusyalıların tamamen muharebe gücünü yitirdiği kanaatine sahip olmasıydı. Napolyon muharebeden sonra karargâhını Ligny'e kurdu. Ligny'de Napolyon 11.000, Blücher 17.000 kayıp verdi...

16 Haziran günü, Fransız sağ kanadında bütün bunlar olurken, sol kanatta da şunlar cereyan etti:

Sol kanatta Mareşal Ney'in komutası altında bulunan kolordu komutanı General Reille, İber yarımadasında Wellington'ın, ordusunun büyük kısmını son ana kadar saklama yöntemini biliyordu. Ayrıca engebeli arazi ve uzun çavdar başakları gizlenmeye elverişli, Bossu korusu da kanattan pusu kurmak için mükemmel bir yerdi. Bu nedenle Reille, aşırı ihtiyatlı bir şekilde ilerliyordu.

Başlangıçta Fransızlar, müttefiklerin saflarında kolayca gedikler açtılar ama Reille, açılan gediklerinin hemen kapatılmadığını, bunu yapabilecek bir kuvvetin de olmadığını görünce, temposunu hızlandırmaya gerek duymadı. Şayet Reille, harekâta biraz erken başlayabilseydi, Quatre-Bras muharebesi, başlamadan bitebilirdi.

Olmadı, çünkü General Picton'un tümeni ve Wellington tam zamanında Quatre Bras'a intikal etti.

Taarruz eden Fransız piyadeleri Reille'nin tavsiyelerini dikkate alarak beklenmedik bir şekilde karşılarına yeni askerler çıkınca önce durdular, sonra da geri çekildiler. Fakat mızraklı Fransız süvarileri hücuma devam ederek Hollandalı, askerlerin etrafını çevirip onları ana

birliklerinden kopardılar. Sonra da İskoçyalıların üzerine yürüdüler...

Bizzat Wellington tarafından sevk ve idare edilen İngiliz tugayları, kavşağın doğusundaki Namur yolunu set çekerek kapattılar. Fransız taarruzlarına, en baştan itibaren maruz kalmış, neredeyse yerle bir olmuş General Bylandt birliklerinden geri kalanlar ise Bossu korusuna çekildiler.

Ney'in topçuları, tüm ateşlerini Wellington'ın hendek ve çöküntüleri siper almalarını emrettiği, Picton'ın birliklerine çevirdiler. Topçuları ağır bombardımanı sürdürürken Ney, her biri tugay kuvvetinde dört hücum kolu teşkil etti. Bombardımanın dinmesi ile Fransızlar "Haydi zafere", "Süngüleyin onları", "Yaşasın İmparator" nidalarıyla harekete başladılar. Picton'ın birlikleri ise ince, uzun bir hat halinde gelenleri bekliyordu.

Büyük coşturucu ve tempolu bir müzik, sallanan sancaklar, ağızdan dolma tüfeklerin patlamaları, süngülerin ucuna takılmış sertleştirilmiş deri veya keçeden yapılmış silindir biçimindeki siperli asker şapkalı Fransız birliklerinin sayısal üstünlüğü ve yan yana ilerleyişi, ihtişamlı ve mensuplarına güven vericiydi. Bu durum, her zaman Avrupa kıtasına mensup hasımlarını daha görür görmez korkutuyordu.

Eğer Fransızların karşısındakiler, ilk savunma hattının gerisinde başka hatlarla tertiplenmezlerse, henüz sıcak temas dahi sağlanmadan dağılıp gidiyorlardı. Fakat bugün, öyle bir şey olmadı. Picton'ın piyadeleri üzerlerine gelen Fransızları sessizce izliyordu... Piyade tüfeği menziline girildiğinde de İngilizlerden tek bir tüfek sesi gelmedi. Artık neredeyse, göğüs göğüse gelmek üzerey-

diler ki kırmızı İngiliz hatlarından gür bir ses yükseldi: "Nişan al..." Tüfekler sessizce ateş pozisyonunda tek bir vücut haline getirildi. Namlular taarruz kollarının sağ ve sol uçlarına çevrilerek çapraz ateş durumuna getirildi. Ve beklenen emir geldi: "Ateş!"

Beklenmedik bu tepki karşısında, Brüksel'e giden ana yolun doğusundaki çatışmada Fransız hücumu, yavaşladı, esnedi ve durma noktasına geldi. Yolun batısındaki kuvvetlere Braunsch Weig Dükü Friedrich Wilhelm komuta ediyordu. Taarruz eden Fransız tümenini de Napolyon'un kardeşi General Jerome sevk ve idare ediyordu. Braunsch Weig'in savunma hattı parçalandı, sağ kalan Belçikalılar kaçmaya başladı. Jerome'i, Bossu korusu da durduramadı. Dük ihtiyatı olan "kuru kafa" süvarileriyle acele bir karşı taarruza kalktı. Bunların büyük kısmı yolda tüfek ateşleri ile imha edildi. Kalanları da General Pierre'nin süvarileri tarafından bozguna uğratıldı. Braunsch Weig Dükü de ölenler arasındaydı...

Sol kanatta başarılı fakat sağ kanatta istediği sonucu alamayan Ney, kavşağı ele geçirmek için d'Erlon'u yardıma çağırdı ama gerisinde onun kolordusunun olmadığını öğrendi. Öğleden sonra saat dörtte, hâlâ sayısal üstünlüğe sahip olan Ney, Napolyon'un emrini aldı:

"Kavşağı ele geçirin, sonra da Prusyalıların sağına ve gerisine sarkın."

Ney'in süvarileri; Wellington'ın sağında ve merkezinde at koşturduğu için soldaki ölümcül darbeyi atmasını d'Erlon'a bildirdi...

General Pierre de beklenilmeyen bir hamle yaparak hafif ve ağır mızraklı süvarileri müttefiklerin merkezlerine sürdü ve bu taarruz neredeyse kavşağa ulaşıyordu.

Öyle ki bizzat Wellington bile bu taarruzdan sakınmak için yatarak atış pozisyonu almış olan nişancı alayının askerlerinin üzerinden atlamak zorunda kaldı. Birbiri ardına çatışmanın yoğun olduğu kesime gelen alayların kare düzenine geçerek yaptıkları savunma sayesinde Fransız taarruzlarının düzeni bozuldu ve kendi saflarına çekildiler.

Bu çekilmenin kazandırdığı zaman aralığında Wellington sağ kanattaki erimeyi başka asker ve birliklerle yeniden tertipledi. Altes tümeninden iki tugay da Wellington'ın bulunduğu yere gelmek üzere intikal halindeydi. Duruma bakılırsa Ney, inisiyatifi kaybediyordu. Tekrar d'Erlon'a haber gönderip yanına gelmesini istedi. Bu da d'Erlon'ın hem Ligny hem de Ouatre-Bras çarpışmalarına katılmasını engelledi...

Ney, öğleden sonra saat beşte, İmparator'dan acele etmesi yönünde bir emir aldı. Fransız mareşali bu sırada Wellington karşısındaki sayısal üstünlüğünü kaybetmiş, sağ kanadı da çekilmeye başlamıştı. Öfke ve hayal kırıklığı içindeki Ney'e söz verilen ihtiyatlar gelmediği gibi elde ettiği başarıyı genişletecek olan kolordusu da Ligny'e çağrılmıştı.

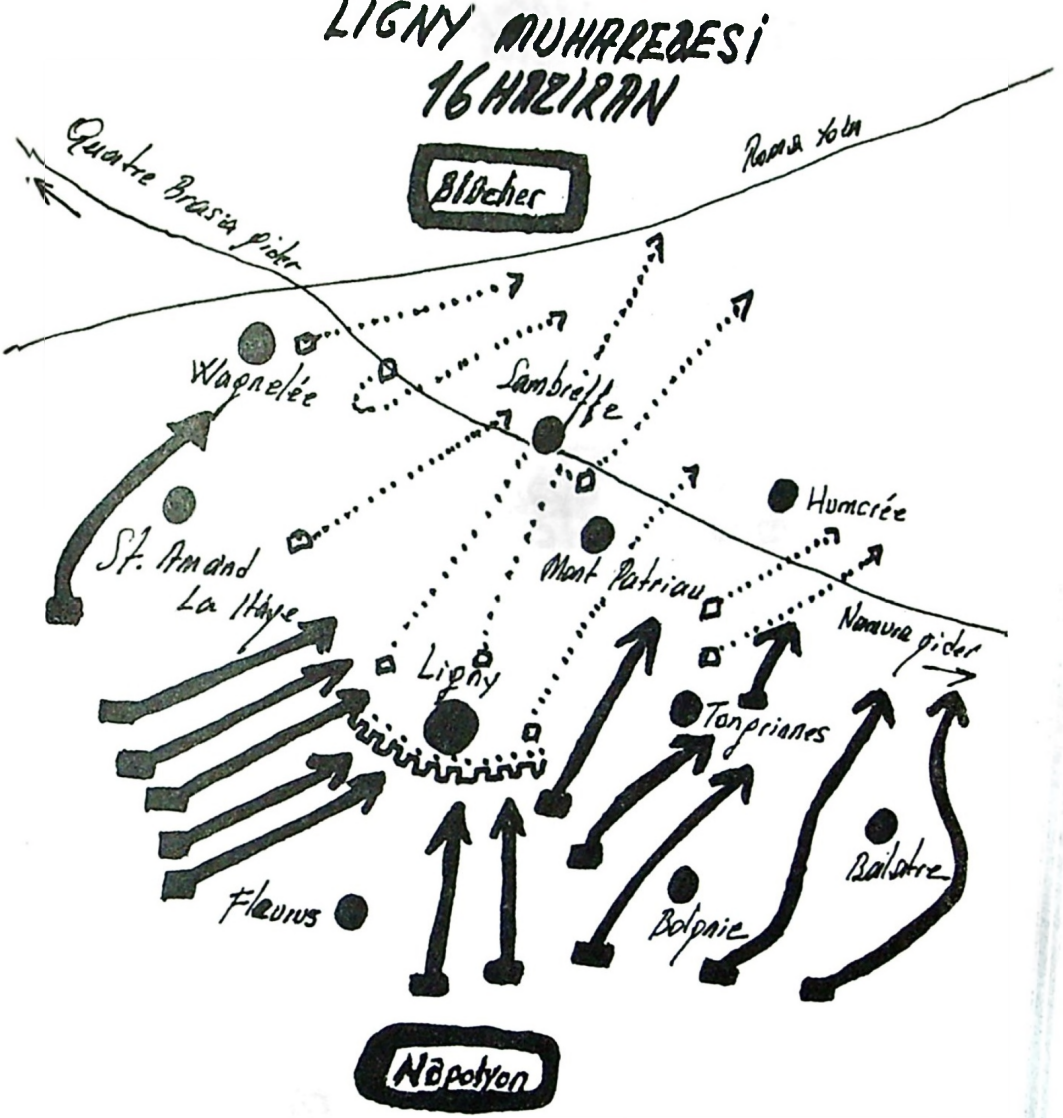
Ney'in, safını pekiştirmek ve sağ kanadını derleyip toparlamak için zamana ihtiyacı vardı, müttefiklere karşı kullanabileceği tek kozu da muharebe alanına yeni intikal etmiş olan General Kellermann'ın süvarileriydi. Kellermann'a müttefiklerin merkezine taarruz emri verdi. Bu bir tugay süvarinin koca bir orduya karşı girişeceği harekât intiharından başka bir şey değildi. Kellermann, gözü kara ve çok atak bir general olmasına rağmen bu emrin doğru olup olmadığını öğrenmek için mareşalin

yanına geldi. Ney, sert ve kısa bir yanıtla Kellermann'ı gönderdi:

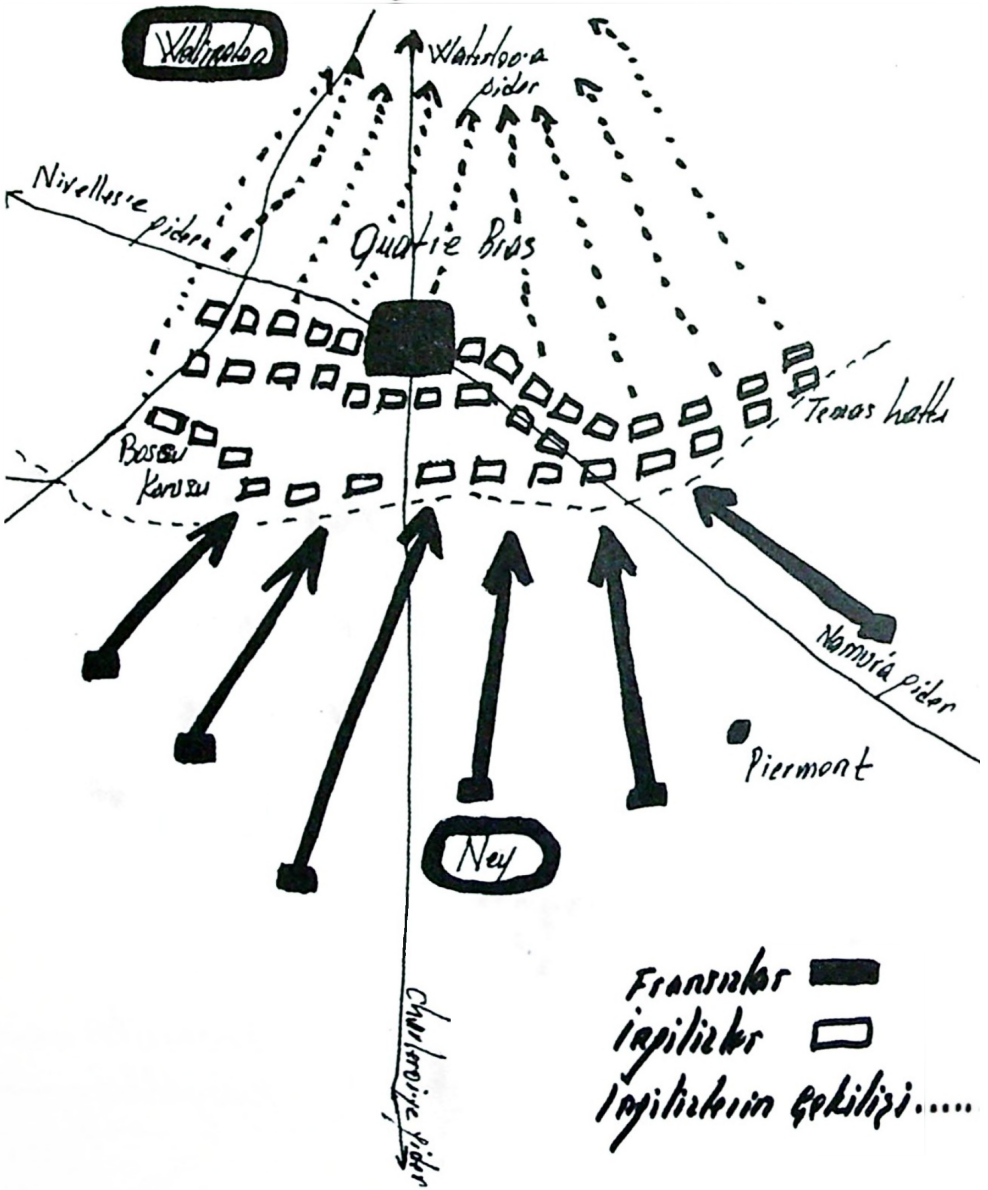
"Gidin! Hemen!"

Kellermann'ın tugayı, sırt ve zirvelerin hemen altından, sırtın ötesindeki İngilizlere görünmeden ilerledi ve sırtın bu tarafında konuşlandı. Boruların, "taarruza geçin" sesleri geldiğinde, Kellermann, tempoyu tedrici arttırmak yerine, süvarileri dörtnala hücuma kaldırdı. Tugay, yıldırım hızı ile İngilizlerin üzerine atıldı. İngiliz kareleri hurdahaş oldu, Hollanda birlikleri darmadağın edildi. Fransız tugayı fırtına gibi, önüne gelen İngiliz, Hollanda, Belçika savunma tertiplerini altüst ederek muharebeyi sürdürdü. Müttefik süvari alaylarının sancaklarını ele geçirdi. Taarruzu hiçbir şey durduramıyordu... Kellermann neredeyse kavşağa kadar ilerledi. Bu süpürme ve yarma harekâtında Kellermann'ın atı da vuruldu ve iki askerin üzengilerine tutunmak suretiyle salimen daha geriye gelebildi. Taarruz, Kellermann'ın o muhteşem tugayının üçte birine mal oldu...

Saat yedi buçuk olduğunda, müttefikler, gelen zinde birliklerle Bossu korusunu ve Pireaumont'u geri aldılar. Saat dokuzda da muharebe sona erdi. Ordular taktik olarak yenişememişlerdi. Wellington'ın ikmal hatlarına ulaşılamamıştı, istediği tarafa gidebileceği bir yol ağını da elinde tutuyordu. İster ileri devam edip, Ligny'de kazanmaları halinde Prusyalılarla birleşir, ister kuzeye yönelip Brüksel'i korur, isterse de Manş denizi limanlarına doğru giderdi. Gün biterken, Fransızları durdurmuş olan Wellington'ın bir sonraki hamlesinin ne olacağı, Prusyalıların Ligny'de ne yapacağına bağlıydı...

LİGNY MUHAREBESİ
16 HAZİRAN
Quatre Brasın yolu
Roma Yolu
Blücher
Wagnelée
Sambreffe
Humerée
St. Amand
La Haye
Mont Patriau
Namur yolu
Ligny
Tonprinnes
Fleurus
Balatre
Bolpne
Napolyon
Fransızlar
Prusyalılar

QUATRE BRAS MUHAREBESI
16 HAZİRAN

ALTINCI BÖLÜM

WATERLOO'DAN BİR GÜN ÖNCE

16/17 Haziran gecesinde Napolyon, yorgun ve rahatsız bir görünüm sergiliyordu. Savaşlar sırasında en fazla iki ila dört saat uyuyan Napolyon, cumartesiye denk gelen 17 Haziran sabahı saat sekiz civarında uyandı. Grouchy ve kurmaylarıyla korkunç görünen muharebe sahasını gezdi...

Yanındakilere, "17.000 Prusyalı kaybı Paris için iyi bir haber," dedi. Sonraki beş saati Paris'ten gelen haberleri okuyarak, esir alınan Prusyalı subaylarla ülkelerinin dış politikası hakkında konuşarak, alışılagelmiş rahatlığıyla sohbet ederek geçirdi. Grouchy'yi, 33.000 asker ve 96 toptan müteşekkil devasa kolordusuyla Prusyalıların peşine taktığında öğlen olmuştu. Bu kararla Napolyon, Wellington'a karşı girişilmesi beklenen büyük savaştan bir gün önce kuvvetini bölmüş oldu. Grouchy'ye şu emri verdi:

"Şimdi Grouchy, şu Prusyalıları takip edin. Çeliğin soğuğuyla böbreklerini avuçlayın. Ancak sol kanadınızla, benimle iletişim halinde olduğunuzdan emin olun."

Fransız ordusuyla teması kesmiş olan Prusya kuvvetleri bir bütün halinde çekilmişti; burası kuzeyde bir yerdeydi. Grouchy ise kuzeydoğuya yönelmiş, Namur yolundaki Prusya dökümtülerinin peşindeydi...

Wellington 16/17 Haziran gecesinden başlayarak, bütün gün, himaye birliklerinin örtüsü altında, başarılı bir geri çekilme ile savunmasını Mont-Saint-Jean bölgesinde kurdu. Arka tarafındaki Soignes ormanı ile birlikte burası, geri çekilme esnasında piyadelere koruma sağladığı gibi, hücum eden süvarilere de zorluklar çıkabilecek bir mevki idi.

Sol kanattan rapor bekleyen Napolyon aniden karşısında atın üstünde Ney'i buldu.

Ney: "Wellington Quatre-Bras'tan kaçıyor... Geri çekiliyor!"

Napolyon: "Öyleyse burada ne işin var?"

"Rapor vermeye geldim."

"Neden peşinde değilsin? Ne için kovalamadın?"

"Takviye kuvvetleri nerede?"

"Ne cüretle beni eleştirirsin? Wellington savaş alanını seçebiliyorsa, kazandığın her şeyi kaybettin demektir. Hemen git... Hemen hemen!"

Aynı saatlerde Prusya ordugâhı...

Kurmay Başkanı Gneisenau:

"Merkez yarılınca geri çekilme emri verdim."

Blücher, kılıcını çıkarıp yere saplamaya çalışarak:

"Ben 72 yaşındayım. Bu kılıç benim sözüm. Artık onu kıramayacak kadar yaşlıyım. Wellington sahile kaçarsa, hiçbirimiz Berlin'e dönemeyiz."

Gneisenau: "İngilizlere güvenmiyorum. Ama size daha önce de hizmet ettiğim için Wavre'a geri çekilme emri verdim."

Blücher: "Hâlâ Wellington'la işbirliği yapabilirim. Ama dayanamazsa, Tanrı onu korusun."

Sonra atına binen Blücher, elinde piposu ile birliklerin arasında dolaşırken, askerler bağırdı:

"Blücher ordunun başına geçince zafer gelecek!"

"Napolyon'u yeneceğiz!"

"Blücher kazanacak!"

"Yenilgiyi zafere çevirecek!"

Wellington ve kurmay heyeti at üstünde geri çekilirken Wellington gülerek "İhtiyar Blücher, Jean'da yenilip 18 mil geriye yuvarlandı," dedi.

Hollanda Prensi:

"Biz de gidiyoruz, İngiltere'de yenildiğimizi düşünecekler."

"Buna engel olamam."

Askerler arasında homurtular duyunca, Wellington:

"Geri çekilen bir ordu, komutanını asla sevmez. Fransızlar ateş açınca gene eski hallerine dönerler."

Müttefik komuta heyeti, Mont-Saint-Jean'a ulaştığında hava kararmak üzereydi ve yağmur başladı...

İskoç General, Wellington'a:

"Burası iyi bir mevki değil! Arkamızdaki koru tehlikeli. Bizi geri püskürtürlerse duvar gibi olur. Ordu parçalanır."

Wellington:

"Koruda çalılık yok. 9 librelik bir top bile geçebilir. Bütün ordu, yağmurun çatlaklarından sızması gibi, bu korudan geçebilir."

General Picton: "Fikrimi sorarsanız, bu bir intihar."

Wellington: "Belki şaşıracaksın Picton ama bu meydanı bir yıl önce gördüm."

Gece, generallerini bir köy evinde toplayan Wellington:

"Pis bir gece... Yarın zor olacak. Çamurlu yollar işimize yarar ama Blücher'i yavaşlatabilir ve bu sonumuz olur."

Toplantı bittikten sonra Wellington yaverine... "Umarım Tanrı bana acır... Çünkü başka acıyan olmaz," dedi.

Napolyon, 17 Haziran gününün ilerleyen saatlerinde Quatre-Bras'a geldiğinde d'Erlon'a İngiliz artçı birliklerini mümkün olduğunca kovalaması emrini verdi. Araziyi iyice tetkik ettikten sonra Soult'a:

"Orduyu kötü yerleştirdi. Sezar'ın öğrencisi olmadığı belli, ağaçları arkasına aldı. Bütün ordu bu kadar olmalı! Düşmanı hata yaparken rahatsız etme. Görgüsüzlük olur! Onu kışkırtmayacağız. Belki de bu gece gider."

Soult , "Hâlâ yerleşiyorlar efendim," dedi.

Napolyon, Wellington'ı köşeye sıkıştırdığını düşünüyor, karanlıkta elinden kaçıracağı kaygısını taşıyordu... Akşam saat yedi sularında, d'Erlon'ın yürüttüğü koalisyonun artçı kuvvetlerine yönelik taarruzları durdu ve Napolyon, birliklere, "Çorba dağıtın," emri verdi. Arkadan da "Askerlerin silah ve teçhizatı da kontrol edilsin ve eksikleri tamamlansın. Gün ortasının ne getireceğini bekleyip göreceğiz," dedi.

O gece, yağmur altında ileri karakolları denetleyen ve askerlere iyi dinlenmelerini tavsiye eden Napolyon, "Şayet İngiliz ordusu yarın hâlâ burada olursa, defterini düreceğim," dedi.

Karargâh olarak 5 kilometre gerideki Genappe kasabasına gitmeyip, bir çiftlik evini seçti. Çünkü bütün gece boyunca raporların geleceğini biliyordu. Beş emir subayı yağmur altında gece boyunca kolordular arasında at koşturup hareketleri ve mevzileri kayda geçtiler...

Napolyon, bir saman balyasına uzanmadan önce tüm gün vıcık vıcık suyun içinde kalan çizmelerini güçlükle çıkardı. Ancak gece, gerek rapor sunmak gerekse de emir almak üzere dakika başı gelip giden insanlardan dolayı doğru dürüst uyuyamadı.

Napolyon, gece saat bir civarında Bertrand'la birlikte Wellington'ın ordusunun hâlâ orada olup olmadığını öğrenmek için keşfe çıktı. Saat iki sularında Grouchy tarafından dört saat önce yazılmış bir mektup ulaştı eline. Grouchy; Prusyalılarla sıcak temas sağladığını bildiriyor, bunun esas Prusya kuvveti olabileceğini söylüyordu. Oysa temas sağladığı bu kuvvet Blücher'in artçı birlikleriydi.

Napolyon sabahın ilk saatlerinde, Wellington'ın Mont-Saint-Jean'ı savunacağına emin olmasına karşın, on saat boyunca Grouchy'e herhangi bir şey yazmadı. Napolyon, Grouchy'i derhal çağırabilir ve Wellington'ın sol kanadında muharebeye sokarak, öğleden sonra muharebeyi bitirebilirdi. Diğer husus da 17 Haziran günü aralıksız yağan yağmurdu. Askerlerin parkaları ve pantolonları birkaç kilo çamurla kaplıydı. Büyük çoğunluğu ayakkabılarını kaybetti ve yalınayak yürümek zorunda

kaldılar. Elbette yağmur, düşman tarafını da etkiliyordu, ama onlar genellikle savunma hatlarında bulundukları için hücum edenlere nazaran daha az zarar görüyorlardı. Şaşırtıcı bir şey de haziran ayında böyle bir yağmurun yağması rastlanan ve bilinen bir hadise değildi!..

YEDİNCİ BÖLÜM

WATERLOO SAVAŞI

18 Haziran günü güneşin kendini göstermeye başladığı sabaha karşı üç kırk sekizden kısa bir süre sonra La Belle Alliance'in yaklaşık bir buçuk kilometre güneyinde Napolyon ve generalleri kahvaltıya oturdu.

İmparator büyük üniformasını giymiş ve nişanları takılı haldeydi.

Napolyon: "Saat dokuzda saldıracağız. Zemin nasıl?"

Selocet: "Öğleden önce kurumaz."

Napolyon: "Doğru."

Bu esnada bir ses geliyor...

Napolyon: "Bu da ne?"

Yaver: "Pazar sabahı efendim. Plancenoit'teki rahip, ayinden vazgeçmiyor."

Napolyon: "Pek büyük cemaat toplayamayacak."

Ney: "Wellington ve müttefikleri bir saat bile direnemez."

Drouot: "Arazinin kurumasını beklemeliyiz. Toplara kefil olamam."

Napolyon: "Toplar sensin, Drouot!"

Drouot: "On ikide saldırırsak daha iyi olur."

Napolyon: "Savaşlar dakikada kazanılır kaybedilir."

Drouot: "Wellington harekete geçmiş olsa, 'hemen gidelim' derdim. Ama çamur lehine olduğu için bekliyor."

Soult: "Wellington geçen gece Brüksel'de balodaymış!"

Ney: "Esas balo bugün!"

Napolyon, taarruzun sabah saat dokuzda başlamasını, askerlerinin karınlarının iyice doyurulduğundan emin olunmasını ve teçhizat bakımından eksiklerin giderilmesini emretti...

Napolyon, Britanya ordusunun hareketlerini görebileceği bir tepeye yerleşmek amacıyla dokuz buçukta çiftlik evinden ayrıldı. Tepeye varınca atından inen İmparator, el dürbünüyle düşman hatlarındaki hareketliliği çözümlemeye çalıştı. La Belle Alliance hanı yakınlarında bir tepeyi seçmişti Napolyon. Atları eyerli halde hazır beklerken, haritalarını masaya serdi. Gece boyunca yağan yağmur, yerini bulutlu ancak yağmursuz bir güne bırakmıştı. Soult, erken bir taarruz önerisinde bulundu ancak Büyük Bataryanın çamurları aşmasını bekleyen Napolyon bu teklifi kabul etmedi ama şunu söyledi:

"Korktuğum tek düşman doğa. Drouot haklıymış, bu çamur bizi öldürebilir."

Soult: "Savaş talimatları efendim."

Napolyon: "Burada Truva kuşatmasından daha fazla talimat var."

Tekrar dürbünle müttefik mevzilerini izleyen İmparator:

"Silahlarının konumundan, kuvvetini sağda topladığı anlaşılıyor. Demek ki sağından korkuyor. Pekâlâ. Biz de onu oradan taciz edeceğiz. Yanıltıcı bir saldırı yapıp sağ kanadına yüklenelim. Sağı desteklemek için merkezi zayıflatırsa... O zaman İngiliz soylunun bu işleri bilip bilmediğini öğrenmiş oluruz."

Atına binen Napolyon, harekâta başlamak üzere olan birliklerin hatları boyunca ilerlerken bandolu müzikler, marşlar, sancaklar ve flamalarla coşku ayyuka çıktı: "Yaşasın İmparator" nidaları yeri göğü inletti... Bulundukları mevkiden bu durumu kurmaylarıyla izleyen Wellington, "Şu Fransızlar ne duygusal. Müzik ve flamalar... Çok güzel," dedi. İlk defa savaşa girecek olan subaya da "Çok şanslısın, bu görkemi gördün," diye takıldı.

Telaşla Wellington'ın yanına gelen Topçu Komutanı: "Efendim! Efendim! Yol kenarında beyaz atıyla! Canavar!"

Wellington dürbünle baktıktan sonra "İşte Avrupa'nın muhteşem hırsızı karşımızda!" dedi.

Topçu Komutanı: "Napolyon ateş menziline girdi onu vurmama izin var mı?"

Wellington, "Tabii ki hayır! Komutanların birbirine ateş etmelerinden daha iyi işleri vardır," dedi...

Fransızları gören İngiliz askerleri de hevese gelip marş söylemeye başladılar. Wellington'ın yaverlerinden biri "Susturayım mı?" diye sordu.

Dürbünle bakmaya devam eden Wellington, "Hayır, hoş gör. Bu sabah vakit kaybı olan her şeyi hoş gör. Normalde şamatayı sevmem," dedi.

Sonra kendi kendine mırıldandı: "Bugün şeytanla masaya oturacağız. Benim beyaz atım yok ama!"

Birlikleri denetlemeden dönen İmparator arazi masası üzerindeki haritalara göz attıktan sonra bir iskemleye oturunca yaverine:

"La Bedoyere?"

"Buyurun efendim."

"Çocuğun var mı?"

"Bir oğlum var, henüz çok küçük. Boyu çizmelerinizden kısa!"

"Bugün yanında olmasını ister miydin?"

"Evet."

"Evet mi? Neden?"

"Sizi görmesi için efendim."

"Beni görmesi için... Benim de bir oğlum var. Onu görmek için her şeyi verirdim. Kalbimi, hayatımı. Ama burada değil."

Elinde tuttuğu küçük metal çerçeve içindeki resme bakarak;

"Bugün bu savaşı görmesini istemezdim," dedi Napolyon...

Günlük emirlerini sabah saat onda dikte ettiren Napolyon, Grouchy'e bir talimat gönderdi. Hareketini Wavre'e döndürmesini istedi. Grouchy, bu emri aldığında Waterloo'da kendisine ihtiyaç bulunmadığı kanaatine varmış olmalıydı.

Waterloo savaş alanı göz önüne getirilmek istendiğinde, bir çatal hayal edilmelidir. Çatalın sol ayağı Nivelles yolu, sağ ayağı Genappe yoludur. Arada Ohain'den Brain'e giden yol vardır. Çatalın tepesi Mont-Saint-Jean'dir, Wellington oradadır. Sol alt noktada Hougo-

mont Çiftliği bulunmaktadır. Sağ alt noktada La Belle Alliance'dir. Napolyon buradadır...

Çatalın tepesinin arkasında Mont-Saint-Jean yaylası, Soignes ormanı vardır. Yayla dalgalı ve geniş bir arazidir, her kıvrım ondan sonra gelen kıvrımın üstündedir. Bütün dalgalanmalar Mont-Saint-Jean'e doğru çıkar ve ormana ulaşır...

Waterloo Savaşı sabah saat on bir buçuk sularında, Fransız topçularının cehennem ateşiyle başladı. General Reille'nin tümenleri Wellington'ın sağ kanadında bulunan Hougomont Çiftliği'ne taarruza geçtiler.

Napolyon at üstünde, dürbünü elinde, Rossamme tepesindeydi. Onu herkes gördü! Brienne askeri okulunun küçük şapkası altında sakin bir yüz, yeşil üniforma, nişanı gizleyen beyaz yaka, apoletleri gizleyen kurşuni Redingot, yeleğin altındaki kırmızı Legion kordonu, meşin pantolonu, dört köşesinde kartallar, üzerinde "N" harfleri bulunan kırmızı kadife örtüsüyle beyaz at, ipek çorapların üstünde uzun konçlu süvari çizmeleri, gümüş mahmuzlar, Marengo kılıç...

Hougomont Çiftliği ve içindeki şatosu, Napolyon için Waterloo'daki ilk engel ve uğursuz bir yer oldu! Düzgün olmayan bir dikdörtgene benzeyen Hougomont'un iki kapısı vardı. İngilizler duvara birbirinden farklı yüksekliklerde otuz sekiz mazgal deliği açmışlardı... Fransızlar önlerinde sadece bir çit olduğunu sanarak, onu açtılar, arkasından engellerle, pusularla, İngiliz askerleri ile karşılaştılar. Otuz sekiz mazgaldan aynı anda yapılan ateşle, bir misket fırtınası ortalığı kasıp kavurdu...

General Reille'nin kolordusunun bütün tümenleri burada kırıldı. Savunma zayıfladı ama kırılamadı. Tümen komutanlarından Baudouin öldürüldü, Foy yaralandı.

Bölgeye getirilen Fransız topçu bataryalarının güllleri de dayanıklı duvarlar karşısında tükenip bitti...

İngiliz muhafız alayları burada darmadağınık oldular, alay komutanları Duplot ve Blackmann öldürüldü. İngilizlerin yanında bulunan Alman generali Duplot da kökünden sökülmüş bir ağacın altına düşüp son nefesini verdi. Reille'nin kolordusunun kırk taburundan, yirmi Fransız taburu Hougomont Çiftliği'nde kırıldı.

İngilizler, Hougomont'ta olağanüstü ve kahramanca bir savunma yaptılar. Üstelik Wellington'ın onlara merkezden bir takviye göndermemesine rağmen bunu başardılar...

Fransızların, marşlar çalarak Hougomont'a taarruzlarından kısa bir süre sonra bir süvari subayı kan ter içinde Wellington'ın yanına gelerek "Foye'nin tümenine yükleniyor. Bizi sağdan çökertmeye niyetli," dedi.

"Görünürdeki niyetiyle, ne yaptığı beyaz atla siyah fil kadar farklı olur," dedi Wellington.

"95. Tümeni aşağı çekebiliriz," diyen subaya;

"Korkak tavuk gibi koşturamam. Daha çok zaman var..." diye cevap verdi.

İngilizlerin, Hougomont istikametinde bir teşebbüsleri olmadığını dürbünle izleyen Napolyon "İngilizlerin iki özelliğine hayranım. İhtiyat ve daha önemlisi cesaret," dedi.

Saat bir buçukta, tam da d'Erlon'un ana taarruzu başlamak üzereyken esir alınan bir Prusya subayı İmparator'un huzuruna çıkarıldı. Esir, 30.000 kadar Prusyalının Wellington'a destek vermek üzere olduğunu söyledi. Bunun üzerine başkomutanlık ihtiyatlarından biri olan Lobau'nun kolordusuna, ordunun sağ kanadını emniyete almak üzere ana yolunda bir savunma hattı kurması emredildi...

Napolyon'un ilk büyük piyade taarruzu, göğüs yüksekliğindeki çamurlu çavdar tarlalarından ilerleyen d'Erlon'un İngiliz koalisyon hattının merkez soluna yönelik hareketiyle başladı. Sol tarafında kalan La Haye Sainte'i geride bırakan kolordu, Wellington'ın merkezinin sol kanadını çökertmeyi, daha sonra da kırılan hattın iki ayrı parçasını da kuşatmayı hedefliyordu. Wellington'ın en zayıf noktasını teşkil eden bu bölge, taarruz için en ideal kesimdi, ancak plan beklenildiği gibi yürütülemedi...

d' Erlon, birkaç hat halinde konuşlanmış kolordusunun tüm taburlarını genel taarruza kaldırdı. 250 asker genişliğindeki hat düzeninin seçilmesindeki amaç, düşmanla ilk temas sağlandığında ateş gücünü arttırmaktı ancak bu uygulama, Fransızların önce kol düzeninde manevra yapmak olan köklü ilkesini ihlal ediyordu. Sonuçta ortaya, hantal, sevk ve idaresi zor ve son derece kırılgan bir düzen ortaya çıktı. Bu birliklerde görev almış subayların, sonradan ifadeleri şöyleydi:

"Tuhaf ve bedeli ağır bir düzendi bu. Çünkü düşmanın süvari taarruzlarına karşı kare düzenine geçmemiz mümkün olmadı. Ayrıca düşman topçusu da düzenimizi 20 hat derinliğe kadar biçebiliyordu."

İspanya'da savaşan Ney, d'Erlon ve Pierre Britanyalıların ateş gücünü Fransız birliklerinin kanatlarına yoğunlaştırarak kol düzeninden hat düzenine geçişi başarıyla engelleyebildiklerini biliyordu. Belki de bu karar, o yüzden alınmıştı...

Fransız taarruzunda ilk başta her şey iyi gitti. 18.000'den fazla Fransız piyadesinin ilerleyişi karşısında Flamanlar kısa sürede dağıldılar. Fransız ileri hatları La Haye Sainte'nin meyve bahçelerine kadar girdiler. Burayı

takviyeye gelen taburları dağıttılar. Fakat engebeli arazi ve eğim; safları ve sıraları insan yığını haline getirdi... Fransız saflarındaki sıkışıklık tahammül edilmez bir hal almaya başladı. Taarruzun önünü çeken tümen, düzensizlikten kurtulma ve yeni bir tertip almak maksadıyla zirvenin hemen altında durdu.

General Bylandt'ın emrindeki Belçika alayları arka arkaya kaçarken, General Picton'ın emrindeki İngiliz tümeni çöküntüler ve Fransızların ulaştığı eteğin tepesindeki çalılar sayesinde bombardımandan korunmuş halde bekliyordu. Picton'ın "Ayağa kalk" emriyle binlerce asker ayağa kalktı ve kol nizamı almaya çalışan Fransızlara 35 metreden daha kısa bir mesafeden yoğun bir ateş başlattı. İngiliz piyadesinin ölümcül ateşi altında Fransız piyadeleri sendeledi. Ardından da Picton'ın "ileri" emriyle süngü takan ve hücuma kalkan İngilizler tepeden aşağı Fransızları sürmekteyken Picton vurularak öldü...

Bu sırada, tertiplenmeye çalışan Fransız tümeninin bulunduğu yere yetişen General Marcogenet, hiç zaman kaybetmeden "Yaşasın İmparator" nidalarıyla zirveyi aştı ancak İngilizlerin çok kısa mesafeden yaylım ateşine maruz kaldı. Ama durmadı ve ilerlemeye devam etti. Önlerindeki insan sürüsü içerisinde yollarını bularak ilerlemeyi sürdürürlerken İngilizler kare düzenine geçemediler. Marcogenet'in sağından da savaşa ilk defa girecek olan Durutto'nun tümeni geliyordu. Komutanı Picton da ölmüş olan 5. İngiliz Tümeni, çok kısa bir sürede tamamen imha edilme felaketi ile karşı karşıya kaldı.

Her şeyin bittiği düşünüldüğü anda, Uxbridge, kraliyet muhafız süvarileri de dahil ağır ve hafif süvarilerden oluşan beş tugayla savaş sahasına geldi ve onları mükemmel bir zamanlamayla Fransız tümenlerinin üzeri-

ne sürdü. Taarruza katılan süvari tugaylarından biri de "Kıratlılar" lakabı ile bilinen, Avrupa çapında üne sahip, özgüven sahibi süvarilerdi. Fransız piyadeleri sel gibi akan süvarilere karşı koymalarına rağmen onları durduramadılar...

Ancak İngiliz taarruzu kontrolden çıktı, dönmeleri gereken yerde duramadılar. İskoç Kıratlılar Tugayı, Fransız topçu mevzilerine kadar ilerledi...

İngiliz süvarilerinin taarruzunu izleyen Napolyon'un yanında bulunan Ney:

"Eski tarzda geliyorlar."

Napolyon: "Biz de onları eski tarzda karşılayacağız."

"Gri atlar ürkütücü. Avrupa'nın en soylu ve en iyi idare edilen süvarileri."

"Olabilir. Bizim mızraklılarımız çok iyi... Kıratlara acıyorum, yazık olacak."

Fransız topçularının karşısına geldiklerinde, gri atların nefesi kesilmiş haldeyken Fransız mızraklı tümeni hücuma geçti ve çok ağır kayıplar verdirdiler. Tugayın komutanı da öldürüldü...

Saat öğleden sonra üç olduğunda, savaş alanına bir sükûnet hâkim oldu. Fransız taarruzu durmuş görünüyordu fakat bu başarı Wellington süvarilerinin yüzde kırkına ve gelecekteki taarruzlar karşısında kilit önem arz edecek olan ağır süvarilerinin tamamına mal olmuştu.

Napolyon, savaş alanını daha yakından inceleyebilmek için muhafız topçularının komutanı General Desvaux'la birlikte ileri mevzilere gitti. Ancak İmparator ile yan yana at süren Desvaux, bir top güllesinin isabet etmesi sonucu ortadan ikiye ayrıldı...

Saat üç buçukta, 3 Prusya kolordusundan ilki Napolyon'un sağ kanadında belirmeye başladı. İmparator, Prusyalıları durdurmak için öğleden sonra boyunca sağ kanada birlik kaydırmak zorunda kaldı. Saat dörtte Prusyalı General Bülow'un 30.000 askerlik kolordusu, Fransız sağ kanadını savunan Lobau'nun 7.000 piyade ve süvarisine hücum etti. Napolyon'un az da olsa, sabah saatlerinde sahip olduğu sayısal üstünlük, 3 Prusya kolordusundan sadece birinin bile savaşa girmesiyle tersine döndü...

Ney'i yanına çağıran Napolyon:

"Wellington'ın tarzı değişik. Kıçını kaldırmadan savaşıyor. Kıçını kaldırmasını sağlamalıyız... La Haye Sainte'deki çiftlik evini alan savaşı alır," dedi; kısa ve kati bir emir verdi: "En kısa sürede La Haye Sainte'i alınız."

Ney gittikten sonra kurmaylarına dönerek:

"Grouchy nerede? O askerler bana lazım... Niye her şeyi ben yapmak zorundayım!" diye bağırdı...

Generallerin tertipleri ne olursa olsun, silahlı kütlelerin çarpışması hesapça gerilemeler doğurur; harekât sırasında iki komutanın planları birbirinin içine girebilir ve birbirini bozar. Savaş meydanının şu noktası öbür noktadan daha çok savaşçı yutar. Süngerin, üzerine dökülen suyu yavaş veya çabuk içmesi gibi. Oraya daha çok asker ayırmak zorunluluğu vardır.

Savaş hattı bir ip gibi dalgalanır, kıvrılır. Orduların cephesi dalgalanır, alaylar girip çıkarak koylar, burunlar meydana getirir. Piyadenin olduğu yere topçu gelir; topçunun olduğu yere süvariler koşar. Öyle bir an gelir ki savaş dövüş halini alır, bireyselleşir, sayısız ayrıntılı olaylar halini alır. Napolyon'un deyimiyle:

"Ordunun tarihinden çok, alayların biyografisine ait bir şeydir."

Saat dörde doğru, İngiliz ordusunun durumu tehlikedeydi. Merkeze Orange Prensi komuta ediyordu, Hill sağ kanadı sevk ve idare ediyordu. "Çılgın" lakaplı Orange Prensi Hollandalılara ve Belçikalılara bağırıyordu:

"Geri çekilmeyin sakın!"

Hill zayıf düşmüş, sırtını Wellington'a dayamaya geliyordu! Picton ise öldürülmüştü.

Wellington için savaşın iki dayanak noktası vardı: Hougomont ile La Haye Sainte. Hougomont hâlâ dayanıyordu ama yanıyordu. La Haye Sainte'de bulunan Alman birliğinden ancak 42 kişi sağdı; 5 subay dışında, hepsi ya ölmüş ya da esir düşmüştü. Bir ambarda 3000 savaşçı birbirini öldürmüştü. İngiliz muhafız alayından bir savaşçı (İngiltere'nin bir numaralı boksörü, arkadaşları tarafından "Yaralanmaz" diye tanımlanan asker) küçük bir Fransız ordu davulcusu tarafından orada öldürülmüştü. Baring yerinden atılmış, Allen süngülenmişti. Birçok sancak kaybolmuştu, bunlardan biri Allen tümeninden biri de Luneborg alayındandı ve bunu Deux-Ponts ailesinden bir prens taşırdı. Kürşani İskoçyalılar yok olmuşlardı. Ponsonby'nin koca süvarisi doğranmıştı. Bu cesur süvari birliği Fransız mızraklı ve zırhlı süvarileri karşısında çökmüştü. Bin iki yüz attan altı yüz tanesi kalmıştı. Üç yarbaydan ikisi yerdeydi. Hamilton yaralanmış, Mater öldürülmüştü. Ponsonby yedi mızrak yemiş, devrilmişti. Gordon ölmüştü, 5. ve 6. tümenler yok olmuştu...

Hougomont parçalanmış, La Haye Sainte alınmıştı. Geriye bir tek yer kalmıştı: Merkez. Bu düğüm noktası dayanmaya devam ediyordu. Wellington burayı tahkim

etmişti, Merbe-Braine'den Hill'i, Brainel-Allend'den de Tharsse'yi çağırdı...

Ney, saat dört civarında kılıcını çekip 10.000 süvarinin başına geçti. Çeyrek fersahlık bir cephe meydanı getirdiler. Dev atların üzerindeydiler. Yirmi altı süvari taburu; arkalarında, kendilerini desteklemek için Lefebvre-Desnouettes'in tümeni, yüz altı tane, okuldan yeni çıkıp kılıç kuşanan teğmen, hassa alayının avcıları; bin yüz doksan yedi asker, hassa alayının mızraklı süvarileri; sekiz yüz seksen mızrak, sorguçsuz miğfer, dövme demirden zırh giymişlerdi. Eyer başı tabancaları eyer kuburluğunda, uzun kılıçları da vardı.

Sabahleyin bütün ordu onlara hayran olmuştu... Saat dokuzda borazanlar çalarken, bando-mızıka "İmparator'un selametini koruyalım" marşını seslendirirken sık kol halinde gelmişlerdi...

İki hat halinde tertiplendiler. Hattın sol ucunda Kellermann'ın mızraklı süvarileri, sağ ucunda da Milhaud'un mızraklı süvarileri vardı. Demirden iki kanat muazzam süvari taburları harekete geçince müthiş bir manzara ortaya çıktı.

Bu dev süvari kitlesi yalın kılıç, sancaklar, borazanlar havada tümen tümen kollar halinde düzenlenmiş olarak, aynı hareketi yapan tek kişi gibi, gedik açan bir koçbaşı keskinliğiyle, Belle-Alliance yamacını indi, daha önce bunca insanın döküldüğü korkunç derinliğe dağıldı, orada duman içinde kayboldu, sonra bu bölgeden çıktı; gene yoğun, sıkıydı... Üzerlerinde patlayan top mermisi bulutları arasında dörtnala Mont-Saint-Jean ovasının diz boyu çamur bayırını tırmanıp vadinin öbür yanında göründüler...

İngiliz ordusunun ortası biraz dar, çok kalabalık, sıkışıktı. Sımsıkı yerleşmişlerdi. Mont-Saint-Jean ovasını kapsıyorlardı ve arkalarında bir köy, önlerinde de oldukça dik olan bir bayır vardı. Sırtlarını ise XVII. yüzyılda yapılmış olan bir taş yapıya dayamışlardı. Yolların kavşak noktası burasıydı. Öyle sağlam bir yapıydı ki gülleler ondan bir parça koparmadan çekip gidiyorlardı.

İngilizler, ovanın çevresinden çitleri kesmişler, dikenlerin içinden aralıklar açmışlar, buralara top mermileri gizlemişlerdi. Fundalıklarda mazgal oyukları yapmışlardı. Topçu bataryaları çalılıkların altında pusudaydı. Ekinlerin yüksek olduğu bir mevsimdi; bu nedenle bir İngiliz tugayı karabinalarıyla uzun buğdayların arasına yatarak bekliyordu. İngiliz-Hollanda ordusunun merkezi, çeşitli tertiplerle desteklenerek iyi ve güvenli bir savunma durumuna getirilmişti...

Wellington kaygılıydı ama soğukkanlıydı; atının sırtındaydı; bütün gün de orada, aynı durumda kaldı. Saint-Jean değirmeninden biraz ileride bir kara ağacın altında duruyordu. Gülleler yağmur gibi yağıyordu. Yaveri Gordon, yanında vurulup düşmüştü. Lord Hill ona patlayan bir mermiyi göstererek:

"Lordum, ölecek olursanız, talimatınız nedir, bize ne gibi emirler bırakacaksınız?"

Wellington: "Benim gibi yapmanızı. Tek kişi kalıncaya kadar burada tutunmak," dedi.

Gözle görülüyordu ki gün kötüye gidiyordu.

Eski savaşlardaki silah arkadaşlarına da sesleniyordu:

"Çocuklar! Geri çekilmek akla getirilebilir mi? Koskoca İngiltere'yi düşünün!"

Atı üzerinden, sürekli Fransız hatlarını izleyen Wellington, süvarilerin büyük bir kitle halinde toplandığını

görünce; savunma hattının, bir bütün halinde 100 metre geriye çekilmesi emrini verdi.

Wellington'ın bu gerileyişinden sonra Napolyon, birdenbire Mont-Saint-Jean ovasının boşaldığını, İngiliz ordusu cephesinin kaybolduğunu gördü. İngiliz ordusu birleşiyor ama çekiliyordu.

Wellington, Soignes ormanında kıstırılıp da mahvedilirse, Fransa, İngiltere'yi kesin olarak yere serdi demekti...

Wellington gerilemişti ve bu gerilemeyi sonuçlandırmaktan başka yapacak bir şey yoktu.

Napolyon, birdenbire geri dönerek, savaşın kazanıldığını bildirmek üzere bir haberciyi dolu-dizgin Paris'e gönderdi...

İngiliz mevzilerine yaklaşmakta olan 10.000 Fransız süvarisi iki tümenden meydana geldiğinden, uzaktan, iki muazzam çelik yılan gibi görünüyordu. Sanki bu kütle bir canavar olmuştu ve tek bir ruhu vardı. Ağır süvarilerin Moskova'nın büyük istihkâmlarını ele geçirdiklerinden beri buna benzer bir şey görülmemişti.

Her süvari taburu dalgalanıyor ve bir ahtapotun kolları gibi ileri uzanıyordu. Miğfer, çığlık, kılıç şakırtısı, mızrak ve top sesleri, atların sağrılarının gürültülü sıçramaları, dehşetli gümbürtü...

Garip bir sayı rastlantısı: Bu yirmi altı süvari taburunu yirmi altı piyade taburu karşılayacaktı. İngiliz piyadeleri, yaylanın tepesinin gerisine gizlenmiş bataryanın gölgesinde on üç kare halinde düzenlenmişti ve her karede iki tabur vardı. Her kare de iki hat halinde tertiplenmiş, dipçik omuzda gelecek olanlara ateş etmek üzere sakin, sessiz ve hareketsiz bekliyorlardı...

Piyadeler zırhlı süvarileri, zırhlı süvariler de onları görmüyordu. Piyadeler, bu insan selinin yükselişini din-

liyordu; on bin atın gürültüsünün artışını, dörtnal gelen ayakların birbiri ardı sıra uygun adımını, silahların hışırtısını, kılıçların şakırtısını, sanki korkunç kocaman bir soluğu dinliyordu. Dehşetli bir sessizlik oldu; sonra birdenbire, tepenin üzerinden, kılıçları sallayan, havaya kalkmış uzun bir kol dizisi, miğferler, borular, sancaklar, "Yaşasın İmparator!" diye bağıran kırçıl bıyıklı binlerce kafa belirdi...

Birdenbire akıl almaz, feci bir şey oldu: Zırhlı süvariler kolunun başı müthiş bir gürültüyle şaha kalktı. Tepenin en yüksek noktasına geldiklerinde, zapt olunamaz; kendilerini kızgınlıklarına; taburları, topları yok etme koşuşuna kaptıran zırhlı süvariler, kendileri ile İngilizler arasındaki hendeği fark etmişlerdi... Ohain'a giden çukur yoldu bu!

O an dehşet vericiydi. Çukurlar oracıktaydı. Beklenmedik bir sırada ortaya çıkmış, atların ayaklarının dibinde diklemesine açılmıştı; iki yamaç arasında iki kulaç derinlik vardı. İkinci sıra birinciyi itti, üçüncü sıra ikinciyi itti. Atlar şahlanıyor, geriye atılıyor, sağrılarının üzerine düşüyor, süvarileri ezerek, altüst ederek, dört ayakları havada kayıyorlardı...

Gerilemek imkânsızdı, bütün kol, ileri atılış halindeydi. İngilizleri ezmek için kazanılan güç Fransızları ezdi. Amansız çukur ancak dolduktan sonra teslim oldu. Süvariler, atlar, birbirini ezerek, bu uçurumda bir et yığını meydana getirerek, karmakarışık yuvarlandılar, çukur insanla dolunca arkadakiler üzerlerinden yürüyüp geçtiler.

Savaşın kaybının başlangıcı bu oldu. O bölgede halen bir söylenti vardır: "Ohain çukur yolunda iki bin at, bin beş yüz insan gömülmüştür."

Napolyon, süvari taarruzu emrini vermeden önce bir kez daha, araziyi inceden inceye araştırmıştı ama ovanın yüzünde bir tek çizgi bile yapmayan bu çukur yolu görmemişti. Nivelles şosesi üzerinde, bu yolun köşesini meydana getiren küçük beyaz kilise dikkatini çekmiş, ona bir şeyler sezdirmişti. Orada bir engel bulunması ihtimali olup olmadığını kılavuzu Lacoste'a sormuştu. Kılavuz köylü bu soruya başıyla "hayır" diye karşılık vermişti!

Çukurla birlikte İngiliz bataryası da meydana çıktı. Altmış topla on üç tabur zırhlı süvariyi yakından ateşe tuttular. 14. Ağır Süvari Tümen Komutanı "Korkusuz" lakaplı General Delord, karşısına çıkan İngiliz bataryasını askerce selamladı. İlk atışları müteakip bütün seyyar İngiliz bataryaları kendi taburlarının arkasına döndüler.

Zırhlı süvariler bir an bile duraksamadılar, çukur yol felaketi onların çok adamını öldürmüştü ama cesaretlerini kıramamıştı. Felaketten yalnız General Wathier'in kolu zarar görmüştü. Ney'in sanki tuzağı sezmiş gibi sola çevirdiği General Delord kolu eksiksiz gelmişti.

Zırhlı süvariler İngiliz taburlarının üzerine uçarcasına dörtnala, dizginler boşanmış gibi, yalın kılıç elde saldırdılar.

Bu saldırı karşısında İngiliz taburları hiç kıpırdamadan soğuk ve duygusuz bir şekilde beklediler. Birinci sıra dizi yerde, zırhlı süvarileri süngülerle karşılarken arkadaki ikinci sıra onlara kurşun yağdırıyordu. İkinci sıranın arkasında da topçular ateşe hazırlanıyorlardı. Taburlar cephelerini açarak, topçuların misket ateşinin yapılmasına imkân sağlıyor, arkadan, kapanıyorlardı...

Zırhlı süvari taburları gittikçe tabur olmaktan çıkıp eridiler. İngilizlerin kanatlarda bulunan birlikleri de ilk çarpışmada bütünüyle yok edildi. Bunlardan biri de yayla

İskoçlarının 75. Alay'ıydı. Ortada, gaydası kolunun altında, bir davulun üstüne oturmuş olan gaydacı ise derin bir ilgisizlikle, ormanların, göllerin hayaliyle dolu üzgün bakışlarını yere eğmiş, herkes öldürülürken, dağ havaları çalıyordu. Bir zırhlı süvarinin kılıcı gaydayı susturdu...

Sayıları azalmış olan zırhlı süvarilerin karşısında şimdi, hemen hemen bütün İngiliz ordusu vardı. Bir ara Hannover tugayı çekilince, Wellington bunu gördü ve süvarilerini hücuma kaldırdı. Zırhlı süvariler birden sarıldıklarını fark ettiler. Önlerinde İngiliz taburları, arkalarında da İngiliz, Belçika ve Alman süvarileri vardı. Durmadan ateş eden seyyar batarya da arkalarındaydı...

Ney, bir zırhlı süvari tugayı ve avcı erleriyle sıkıntılı kesime yetişti. Mont-Saint-Jean ovası alındı, verildi, gene geri alındı. On iki saldırı oldu. Ney'in altında dört at öldü. Zırhlı süvarilerin yarısı ovada kaldı. Zırhlı süvariler on üç taburdan yedisini muharebe edemez hale getirdiler. Altmış parça topu ele geçirdiler, İngiliz alaylarından altı sancak aldılar.

İngiliz merkezi çökmediği için zırhlı süvarilerin taarruzu başarıya ulaşamamıştı. Yaylaya herkes sahip olduğundan kimse sahip değildi. En büyük parça da İngilizlerdeydi. Köy ve oranın en yüksek yeri de Wellington'ın elindeydi. Ney sadece bir tepe ile yamaçlara hâkimdi. Her iki taraf da sanki toprağa kök salmıştı...

Wellington eğildiğini seziyordu ve tehlike çok yakındı. Ordusunun kaybı çok büyüktü. General Kempt, sol kanada takviye isteyince Wellington, "Yok! Kendini öldürtsün!" diye cevap verdi.

Ney, bu fırsattan yararlanmak için emir subayını destek istemek üzere Napolyon'a gönderdi. İmparator; süvarilerin bitkin, karargâhın ise Prusya topçusunun menzilin-

de olduğunu göz önünde bulundurarak "Birlik mi?" diye sordu; "Nereden bulacakmışım? Yoktan var mı edecekmişim?" dedi.

Aslında o sırada Napolyon'un muharebeye hiç sürülmemiş, muharebe tecrübesi ve savaşçılıklarıyla ünlü 14 muhafız taburu vardı. Yarım saat sonra fikrini değiştirdiğinde ise geç kalmıştı. Çünkü Wellington, hattın merkezinde açılan gediği Brunswickli ve Hanoverli askerler ile Hollanda-Belçika tümenleriyle kapatmıştı...

Piyade, süvari ve topçu sınıfının seçkin ve tecrübeli generallerinden meydana gelen Fransız ordusu, nasıl oluyor da geçmiş muharebelerde son derece eşgüdümlü hareket edebilmişken Waterloo'da bunu yapamıyordu? Özellikle de Napolyon'un en gözde sınıfı olan topçular, savaşın bazı önemli safhalarında piyadeye yakın destek vermeyi başaramamıştı. Waterloo Savaşı'nın çözülemeyen gizemlerinden biri de budur!

Waterloo'da bütün bunlar olurken, Napolyon'un kaçan Prusyalıları izlemekle görevlendirdiği kuvvetin komutanlığını yapan Mareşal Grouchy ne yapıyordu? Fransız sağ kanadında ilk Prusya kolordusu görüldüğünde Napolyon ara ara hep şunu söyledi durdu:

"Grouchy nerede? Grouchy ne yapıyor?"

Grouchy, zekâ yapısı ve beceri bakımından orta derecede bir komutandır. Dürüsttür ve temiz yüreklidir. Gözü pek ve güvenilir bir kişiliği vardır. İyi bir süvari komutanı olduğunu pek çok kez kanıtlamıştır ama yalnızca iyi bir süvari komutanıdır. Ne Mareşal Murat gibi yığınları peşinden sürükleyebilen ateşli bir süvari ne Berthier gibi strateji uzmanı ne de Ney gibi bir kahramandır.

Grouchy'nin bir kahraman ve strateji uzmanı olmadığını, yalnızca güvenilir, üstlerine bağlı, dürüst ve

çekingen bir adam olduğunu Napolyon çok iyi bilmektedir. Fakat mareşallerinin yarısı ölmüştür. Ötekiler de bitmek tükenmek bilmeyen seferlerde yorgun düşmüşler, bazıları da yeni görevlere istekli olmamışlardır. Bu nedenle Napolyon, orta kırat bir adama böylesine büyük bir görev vermek zorunda kalmıştır...

17 Haziran öğleden önce, Ligny zaferinden bir gün sonra ve Waterloo savaşlarından bir gün önce Napolyon, Mareşal Grouchy'e ilk kez olarak bireysel sorumluluk gerektiren bir görev verdi: "Kendisi İngilizlere saldırdığı sırada, Grouchy, komutasındaki kuvvetler de (Fransız ordusunun üçte biri kadar) Prusya ordusunu izleyecek, onların İngilizlerle birleşmesine fırsat vermeyecekti."

Bu görev ilk bakışta kolay ve pürüzsüz gibi görünmekle birlikte, esnek ve iki ağzı keskin bir kılıç gibidir. Çünkü Grouchy, Prusyalıları izlerken asıl ordudan ayrı hareket etmeyecek, onunla sürekli bağlantı içinde kalacaktı.

Kendi başına hareket etmeye alışık olmadığı ve kıvrak bir zekâ da taşımadığı için, Mareşal bu görevi pek de istemeyerek üstlenmiştir. Ama genel karargâha yakın oluşu onu biraz olsun rahatlatmıştı. İmparator'un ordusu ile kendi ordusu arasındaki mesafe, üç saatlik bir zorunlu yürüyüşle rahatlıkla alınabilirdi.

Grouchy, şakır şakır yağan yağmur altında yola çıktı ve vıcık vıcık çamurlu yolda, Blücher ve komutasındaki Prusya ordusunun çekildiğini sandıkları yöne doğru ilerledi...

Grouchy'den Napolyon'a ilk haber, 17 Haziran gece yarısına doğru geldi. Mareşal, Prusyalıların geri çekilmeleri ile ilgili hiçbir şey söylemeden, sadece takip ettiğini belirtti.

18 Haziran sabahı, yağmur dinmiş, barut kokusunu ilk kez bir gün önce koklamış genç askerler, bir dost ülke-

nin topraklarında yürüyormuş gibi kaygısızca ilerliyorlardı. Düşman hâlâ görünürlerde yoktu. Yenilgiye uğrayarak çekilen Prusya ordusunun izine de bir türlü rastlanamıyordu...

Mareşal Grouchy, bir köy evinde aceleyle kahvaltı yaparken, ayaklarının altındaki toprak zemin hafifçe sarsıldı. Hepsi birden pür dikkat kesildiler. Ses, boğuk boğuk ve gittikçe zayıflayarak duyuluyordu. Bunlar, uzaklarda, çok çok üç saatlik uzaklıkta ateş eden topların sesiydi. Sesin geldiği yönü belirlemek için birkaç subay, Kızılderililer gibi yere uzanıp kulak kabarttı. Uzaklardan gelen bu ses yankıları boğuk ve aralıksızdı. Bu, Saint-Jean'ın toplarının sesiydi ve Waterloo Savaşı'nın başladığını bildiriyordu.

Ancak Grouchy, İmparator'un buyruğuna göre hareket etmekte kararlıydı. Generallerden Gerhard, hızla top seslerinin geldiği yöne doğru gidilmesini istedi. Bir başka general de bu görüşü destekledi: O yöne, hem de hızla! İmparator'un İngilizlere saldırdığından ve o kanlı meydan savaşının başladığından hiçbirisinin kuşkusu yoktu.

Grouchy, kararsızdı. İtaat etmeye alışkın bir komutan olarak, geri çekilen Prusyalıların izlenmesi için İmparator'un yazılı buyruğuna uyulması gerektiğini düşünüyordu. Mareşal'in duraksadığını gören Gerhard, ısrarını sürdürdü: "Top seslerinin geldiği yöne doğru ilerleyelim." Grouchy'nin emri altındaki bu komutanın, yirmi kadar subay ve sivilin önünde dile getirdiği bu istek, bir ricadan çok bir buyruğu andırıyordu...

Bu Grouchy'nin canını sıktı ve daha da kati bir durum sergileyerek, İmparator'un karşı emri gelmedikçe, Prusyalıları izleme görevinden asla ayrılmayacağını söy-

leyince subaylar, düş kırıklığına uğradılar. Top sesleri ise çöken korkunç sessizlikte yankılar bırakmaktaydı.

General Gerhard son bir girişimde daha bulundu ve hiç olmazsa kendi tümeni ve bir miktar atlı ile savaş alanına koşmak için Grouchy'ye yalvardı. Grouchy düşündü. Bir saniye boyunca düşündü!

Bu bir tek saniye, kendi yazgısıyla birlikte Napolyon'un ve dünyanın yazgısını da belirledi. Walhain'in bir köy evinde geçen bu bir tek saniye 19. yüzyıl dünyası üzerinde kesin belirleyici olmuş ve bütün bir çağın akışını değiştirmiştir...

Grouchy, kendisine yapılan bütün rica ve yalvarmaları geri çevirdi. Hayır! Böyle çok büyük olmayan bir orduyu bir defa daha bölmek sorumsuzca bir davranış olurdu. Görevi yalnız Prusyalıları izlemekti. İşte bu yüzden İmparator'un emrine aykırı davranıp top seslerinin geldiği yöne doğru gidilmesini kabul etmedi.

Grouchy'nin komutasındaki ordu yoluna devam etti. Generaller ve Vandamme çok öfkelendi, yumruklarını sıktılar. Grouchy ise bazen tedirgin bazen de kararsızdı. Prusyalılar hâlâ görünürde yoktu. Prusyalıları görmemeleri çok doğaldı, çünkü Prusyalılar kuzeye yani Brüksel'e doğru giderken Grouchy'nin ordusu kuzeydoğuya doğru gidiyordu. Bu yöne gitmelerinin nedeni ise Prusyalıların ikmal bağlantılarının o istikamette olmasıydı. Şurası kesindi ki Grouchy'nin keşif kolları, dev bir ordunun izini ve yönünü bulamayacak kadar beceriksizdi...

Kısa bir süre sonra da haberciler, savaş alanı yönüne doğru geri çekilen Prusyalıların bir kuşatma harekâtına hazırlandıkları haberini getirdiler. Büyük bir hızla İmparator'un yardımına koşmak için hâlâ zaman geçmiş değildi. Fakat Grouchy, inatla geri dönüş emrinin gelmesini bekledi. Ancak hiçbir emir gelmedi. Yalnızca

uzaklarda ateşlenen topların boğuk sesleri geliyordu. Waterloo'da ise artık son sahne oynanıyordu...

Fransız süvarileri, müttefik kareler üzerine, bazı mevkilerde atlı bataryalarla desteklenen, çoğu yerde de hiçbir şekilde destek ya da eşgüdüm görmeyen dört taarruz daha gerçekleştirdiler. Bu taarruzlar esnasında müttefik topçuları, atlılardan kaçıp kareler içine sığındıklarından, Fransız piyadeleri topçu ateşiyle taciz edilmeksizin ilerleyebildi, fakat bu fırsat da kaçmıştı.

İngiliz karelerinde de zayiat ve yaralı sayısı büyüktü. Fakat süvarilerin arkasından piyade taarruzu gelmediğinden kareler ayakta kalabilmiş, müttefikler de bu arada zamanlaması iyi ayarlanmış hafif süvari taarruzlarıyla yorulan Fransız atlılarını tepeden temizlemişlerdi.

General Reille'nin 8000 piyadesi saat beş buçukta destek için intikal ettiğinde, tepe tüm Fransız süvarilerinden arındırılmış durumdaydı. Tepedeki korunaklı alanda yeniden toparlanan yorgun süvariler için de geç kalınmıştı.

Lord Hill'in piyadeleri, tepe yukarı ilerleyen Fransız piyadeleri üzerine yoğun bir ateş açmak üzere müttefiklerin sağ kanadından Hougoumont'a doğru harekete geçtiler. Alanda hâlâ süvariler bulunduğunu dikkate alan İngiliz piyadeleri, dört sıralı saflarını muhafaza ederek ateşe devam ettiler ve bu yan taarruzun etkileri öyle büyük oldu ki karşı tarafa on dakika içinde yüzde yirmi oranında zayiat verdiler. Müttefik cephesine yönelik bir büyük taarruz daha alt edilmişti.

İngiliz-Müttefik ordusunun mevcudu 106.000'den 30.000 civarına düşmüştü. Ölü, yaralı ve firar miktarları çok yüksekti. General ve üst subay zayiatı da çok yüksekti. Taburların komutanı yüzbaşına, bazı birliklerde teğmene kadar düşmüştü. Wellington'ın bütün kurmay heyeti kırılmıştı. Lord Uxbridge'in bir ayağı kopmuştu.

Bir tugay hariç, Wellington'ın hiç süvarisi kalmamıştı. Pek çok batarya sökülmüş, yerde hurda halindeydi. Brüksel'e doğru olan yollar, kaçaklar nedeniyle kapalıydı.

"Demir Dük" lakabıyla da anılan Wellington sakin duruyordu ama dudakları morarmıştı. İngiliz kurmayına dahil olarak savaşta bulunan Avusturya gözlemcisi Vincent ile İspanyol savaş gözlemcisi Alava Dükü, her şeyin mahvolduğu kanaatindeydi.

Saat beşte Wellington saatini çıkardı, şu tasalı sözü mırıldandığı duyuldu:

"Ya Blücher ya da gece!"

Çok geçmedi, İngiliz sol kanadının ötesinden, yükseklerde, uzak bir süngü çizgisi parladı! Prusyalılar, savaş meydanına giriyorlardı...

Fransızlar tarafında ise Napolyon'un sağ kanadındaki korudan ortaya çıkan General Bülow komutasındaki Prusya kolordusu, karşılarında General Durutte ve General Lobau'nun birliklerini buldu. Lobau, Prusyalılar tertiplenmeleri tamamlamadan saldırarak, Bülow'u koruya geriletti. Fakat Prusyalıların Plancenoit köyü bölgesine bir kolordu daha getirmesiyle çevrilme tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Köyün civarında korkunç bir çarpışma oldu. Prusyalılar burada tutunabilecekleri bir mevki ele geçirmeyi başardılar. Prusya birlikleri sürekli takviye edilirken, bölgeye imparatorluk muhafız tümeni yetişti ve Plancenoit köyünü kısa süreliğine emniyete aldı...

Fakat bu durum, Prusya taarruzunun yeni dalgaları gelene kadar sürdü ve kanlı, yumruk yumruğa bir çarpışmayı müteakip köy, Prusyalıların eline geçti. Muhafızlar püskürtüldüler, Lobau'nun yorgun ve incelen safları da müthiş bir baskı altındaydı. "Ah! Grouchy, bir intikal edebilmiş olsaydı!"

Artık işler Napolyon için kati surette kritik hale gelmişti. Kuvvetlerinin ön safı boylu boyunca düşmanla temas halinde olduğundan, sallantıdaki sağ kanadını ancak muhafızlarla takviye edebilirdi. Plancenoit köyü alınmazsa, bu kanat olduğu gibi çökebilirdi. İki tabur yaşlı muhafızı, Plancenoit'i almaya gönderdi. Muhafızların görüntüleri ve mevcudiyetleri bile, her savaşta olduğu gibi en büyük tehdit demekti. İki tabur muhafızın muhteşem karşı taarruzu ve köyün içinde esip gürlemesi on dört Prusya taburunun köyden çıkmasına yetti. Bu da bel vermiş olan Fransız sağ kanadının morallerini kamçıladı. Saflar bir saatte tahkim edilirken, her iki taraf da güç toplama ve yeniden tertiplenme çalışmalarına başladılar...

Saat yedi civarında yaşlı muhafız taburlarının büyük kısmını merkeze ve ihtiyata çeken Napolyon'un zafere olan umudu hâlâ yüksekti. Kendisi sağ kanattaki Prusyalılarla uğraşırken, temas hattındaki Ney de boş durmuyordu.

Ney, müttefik merkezine bir taarruz daha düzenledi. Saat altıdan kısa bir süre sonra gerçekleştirilen bu son taarruz, nihayet doğru bir şekilde planlanmış, piyade, süvari ve topçu birlikleri müştereken harekete katılmışlardı...

Müttefik askerleri, Fransız süvarilerinin hücumu karşısında kare nizamında zorlandılar. Bu da yaklaşan piyadeleri hedef alan namlu miktarını azalttı. Dahası, taarruzu destekleyen Fransız topçularının yoğun ateşi kareler arasında büyük boşluklar açtı. Kare nizamındaki askerler bu müşterek unsurların taarruzu karşısında ancak sıralarını kapatabildiler.

Wellington ordusu üzerindeki baskı neredeyse tahammül edilemez seviyeye geldi. Akşamüstü boyunca saflar bozulmamıştı fakat kayıplar ağırdı ve yaralı askerler sel gibi geriye akıyordu. Güvenilir İngiliz asker-

leri arasında bile firarlar görünüyordu. Cumberland Dükü'nün bazı birlikleri kitleler halinde savaş alanını terk etmişti. Belçika askerlerinin dayanma gücü ise pek şüpheliydi. Belçika yolu firari askerlerle dolup taşmıştı...

Wellington'ın merkezi Ney'in bu taarruzunun şiddetli baskısı altında hızla inceliyordu. General Ompteda, anayolun yanında hayatını kaybetmişti. Sör William Dalance, Wellington'ın yanında atla ilerlerken bir top güllesiyle ölümcül derecede yaralanmıştı. Az ötede bulunan, Sör Alexander Gordon sonradan ölümüne sebep olan yarayı almıştı. Sağ tarafa doğru biraz uzakta, Hollanda Veliahtı ile General Alten de yaralanmıştı.

General Kielmanssegge'nin zorlu Almanları da sonunda püskürtülünce müttefiklerin merkezinde geniş bir boşluk açıldı. Fransız süvari taarruzları sebebiyle karelere sıkışıp kalan İngilizlerin, savaş alanındaki hâkimiyeti dağılmış, La Haye Saint'e karargâhı ne tahkim ne de ikmal edilebilmişti. Karargâhta bulunan askerler ise ellerinden geldiği kadar mevkilerini savunmuş, sonra da buradan çıkmışlardı. Çiftliği savunan 400 askerden sadece 42'si kurtulabildi.

Ney, yolun sol tarafındaki tepeyi ele geçirmiş, İngiliz saflarında kayda değer boşluklar oluşmuştu. Wellington'ın tüm ihtiyatlarını kullandığı açıktı ve Ney'in yarım saat önceki faaliyetleri sonucu daha da zayıflamıştı. Muhafızların girişeceği bir taarruz, merkezi çökertebilir, karanlık çökmeden Prusyalıları halletmek için de zaman kalabilirdi.

Prusya askerlerinin siyah üniformaları Fransız sağ kanadında çoğalmış, intikalleri hızlanmış, daha da görülebilir bir hal almıştı. Başa gelebilecek olan felaketi hisseden Fransız sağında panik emareleri başlamıştı. Savaşı artık insanüstü bir gayret kurtarabilirdi...

Risk almaya daima hazır ve nazır Napolyon, savaş hattı boyunca at sürdükten sonra, 12 imparatorluk muhafız taburunun başına geçti ve Brüksel istikametindeki ana yol üzerinde ilerlemeye başladı. Müttefik mevzilerine yaklaştıkça artan ateş gücü nedeniyle generaller, Napolyon'u hücum hattının gerisine çekilmesi için zorlukla ikna ettiler. Muhafızlar yamaçları tırmanırken kanatlarını koruyacak yeterli miktarda süvari ve topçu desteğinden yoksundular.

Muhafızların önünde giden 150 kadar mızıkacı görkemli geçit törenlerinde çalınan marşlarla muhafızları coşturmaya çalışırken "Yaşasın İmparator" nidaları yeri göğü inletiyordu.

Blücher'in yönettiği kolordunun da diğer iki Prusya kolordusu yanında savaşa girmesi, 86 topun daha ateş yağdırmasıyla savaş alanı parçalandı. Muhafız taburları bu koşullarda savaşa girdi...

Gökyüzü bütün gün kapalıydı. Saat akşamın sekizinde ufuktaki bulutlar birden aralandı. Nivelles yolunun kara ağaçları arasından, bütün güneşin kızıllığı göründü. Austerlitz Savaşı'nda onun doğuşunu görmüşlerdi. Şimdi ise batışını!

Sonucu almak için her tabura bir general komuta ediyordu. Friant, Michel, Ropuet, Harlet, Mallit Poret de Marvan oradaydılar. Muhafız alayı humbaracıların kartal armalı yüksek külahları, düzenle sıralanmış, sakin, görkemli bir biçimde, bu göğüs göğüse savaşın sisleri içinde belirince müttefikler bu görüntüye ister istemez saygı duydular. İngilizlerin temas hattı geri çekilirken Wellington bağırdı:

"Muhafızlar, ayağa kalkın ve nişan alın!"

Çitlerin arkasında yatan kırmızı üniformalı İngiliz muhafız alayı ayağa kalktı ve Fransızlara yağmur gibi mermi yağdırdı. İmparatorluk muhafızları ilerlemeye devam ettiler ve son boğazlaşmalar başladı. Ancak bölgede çevresindeki birliklerin kaçtığını ve bozgun sarsıntısını duymaya başladılar. Arkalarındakilerin kaçmalarına rağmen daha çok ölü vererek hücuma devam ettiler. Aralarından ne duraklayan oldu ne de tereddüt eden...

Zeminin sert olması Wellington'ın topçuları için büyük avantajdı ve bir anda yağan misketler ve salkım ateşleri sonunda, bir anda yol ölü ve yaralılarla doldu. Gerek muskatlar gerekse de toplarla ateş gücünü bir noktaya yoğunlaştıran Wellington, imparatorluk muhafızlarının iradesini kırmayı başardı ve onları geri çekilmeye zorladı...

"Muhafızlar geri çekiliyor" cümlesi, 1799'da konsül muhafızları ismi ile kuruldukları günden bu yana muharebe alanlarında ilk kez işitiliyordu. Bu durum, Fransız ordusu için tüm cephe hattı boyunca genel bir çözülmenin fitilini ateşledi... Akşam saat sekize gelindiğinde bu kez de "kaçıp canınızı kurtarın" sözü dilden dile dolaşmaya başladı. Bunun üzerine askerler silahlarını atıp karanlık çökmeden kaçmaya çalıştı.

Charleroi-Brüksel yolunun iki tarafına da taşacak şekilde kare düzeninde tertiplenen yaşlı muhafızlara mensup iki birlik, ordunun kaotik ricatını himaye etti. General Petit, La Belle Alliance'in 300 metre kadar güneyinde konuşlu bulunan ve Napolyon'un da aralarında bulunduğu Grenadier Alayı'nın kare düzenindeki 1. Tabur'una komuta ediyordu. Petit, "Tüm ordu dehşet verici bir kargaşa halindeydi. Piyadeler, süvariler, topçular, herkes her yöne doğru kaçıyordu," diye hatırlıyor.

Petit'in kare düzeni, muntazam bir şekilde çekilirken İmparator, kaçaklar seline kapılanları toplayabilmek için "Grenadiere" ismiyle bilinen coşkulu marşı çaldırmasını emretti.

Ney çılgına dönmüştü, altındaki beşinci at da ölmüştü. Ter içinde, gözleri alev alev, ağzı köpürmüş, üniformasının düğmeleri açılmış, apoletlerinden biri bir kılıç darbesiyle koparılmış, büyük kartal nişanı bir kurşunla zedelenmiş, kan içinde, çamur içinde, elinde kırık bir kılıç, bağırıyordu:

"Gelin görün, bir Fransız mareşali savaş alanında nasıl ölür!"

Kızgın ve öfkeliydi. Onu hiçbir şey öldüremedi...

Yeni bir atın üzerine sıçradı, şapkasız, boyun bağsız, kılıçsız, Brüksel şasesinin ortasına dikilerek hem Fransızları hem de İngilizleri durdurmaya çalıştı. Bağırdı, hakaret etti, her yolu deneyerek kaçışı durdurmaya çalıştı. Askerler, "Yaşasın Mareşal Ney!" diye diye ondan kaçtılar...

Napolyon elinde kalan son muhafız artıklarıyla kaçışa set yapmaya çalıştı, süvari taburunu da kullandı ama hiçbiri çare olmadı. İmparator kaçanların yanına dörtnala koştu, onlara seslendi, zorladı, korkuttu fayda etmedi. Sabahleyin "Yaşasın İmparator!" diye bağıranlar, şimdi ona boş boş bakıyorlar, zorlukla tanıyabiliyorlardı...

Prusya süvarilerinin dalgalar halinde savaş sahasına yayıldığını görünce de hayıflandı, "Berlin'i yakmamakla hata etmişim!" dedi.

Artık akıbet belli olunca Napolyon, yanındaki generali kolundan tutup "Gelin General. Mesele kapanmıştır. Savaşı kaybettik. Gidelim," dedi.

Rossome'un ötesinde bir noktadan, Napolyon, birkaç subay ve hafif süvarilerden oluşan bir müfreze ana yoldan güneye ilerlemek üzere ayrıldı.

İmparatorluk muhafız taburlarından biri akan suyun içindeki kayalar gibi bozgun akıntısının ortasında, hareketsiz, geceye kadar dayandılar. Dağılan ordu ile ilişiği kalmayan bu tabur, ortada tek başına kalmış, yenilmiş ve üzgün şekilde, galip düşmanın ateşlerine karşılık veriyordu. Cambronne adında tanınmamış bir subay bu tabura komuta ediyordu.

Her ateşte taburun sayısı azalıyordu ama hemen karşılık veriyordu. Bu tabur bir avuç kalıp tüfeklerin kurşunları bitince, onları döven İngiliz bataryası da sustu. Tabur ölüler ve yaralılar yığını haline gelince İngiliz süvarileri taburu çepeçevre kuşattı. Güney cepheye de İngiliz topçuları mevzilendi. İşitilen seslerden topların doldurulduğu anlaşılıyordu.

Maitland adlı bir general tabura bağırdı:

"Kahraman Fransızlar! Savaş onurunun gerektirdiği her şeyi yaptınız. Wellington Dükü sizi hayatınızı kurtarmaya çağırıyor. Teslim oluyor musunuz?"

Cambronne karşılık verdi: "Pislik!"

Cambronne'un sözüne İngilizlerin sesi karşılık verdi: "Ateş!"

Bataryalar alevlendi, yamaç sarsıldı, tunç ağızlar son bir defa mermi kustu. Duman dağıldığında ise bu canlı kaleden sağ kalan kimsenin kalmadığı görüldü. Roma alaylarından daha ünlü, 20 yıl Avrupa'yı, 62 muharebede titreten imparatorluk muhafızlarının son taburu da Mont-Saint-Jean'da yağmurla, kanla ıslanmış topraklarında yaşamak yerine ölümü tercih etmişti...

Napolyon, Le Caillou'da arabasına geçti ancak yolun kaçışan askerlerden dolayı tamamen tıkandığını görünce arabadan inen Napolyon, Quatre-Brass ve Charleoi'den geçmek için tekrar atına bindi. Fakat o derece bir izdiham vardı ki ilerlemeleri, ayakla yürüme hızını geçmiyordu. Yanındaki yaveri Flahutu, bu sırada Napolyon'u şöyle anlatıyor:

"Mevcut durum onda çok büyük bir huzursuzluk yarattıysa da kendisi için korktuğuna dair en ufak bir emare yoktu. Ancak bitkinlik ve son günlerin ağırlığı omuzlarına öylesine çökmüştü ki birkaç sefer uykusuzluğa direnmeyi başaramadı ve şayet onu tutmasaydım atından düşebilirdi."

İmparator, sabah saat beşten sonra Charleroi'yi geride bıraktığında küçük bir çayırda birkaç asker tarafından yakılmış ufak bir kamp ateşine rastladı. Ateşin yanında soluklanan Napolyon, General Corbineau'ya, "Eh, sevgili beyefendi, iyi halt ettik!" dedi.

Napolyon, ne kadar keyifsiz olursa olsun şaka yapabiliyordu. Küçük bir kadeh şarap içen ve emir erlerinden birinin cebinden çıkarıp verdiği bir lokma ekmeği yiyen Napolyon, birkaç dakika sonra ata binip, bu atın dörtnal koşup koşamayacağını sordu...

Aradan neredeyse bir gün geçmesine karşın Waterloo Savaşı'nın sonucunu hâlâ öğrenememiş bir insan vardı! Hem de trajedinin yaşandığı yerden sadece dört saat ötede bulunduğu halde. Bu talihsiz adam Mareşal Grouchy'di...

Napolyon'un "acele yardım" çağrısı, Grouchy'nin eline (çok geç) geçtiği zaman, Waterloo'daki devler savaşı çoktan sona ermişti. Fakat kim kazanmıştı? Bütün gece beklediler. Hiçbir haber yok. Sanki o büyük ordu,

kendilerini unutmuştu. Ertesi sabah yorgun ve bitkin bir halde yeniden yola koyuldular. Yola devam etmenin ve manevra yapmanın artık hiçbir işe yaramayacağının hepsi de farkındaydı.

Sonunda, öğlen öncesi saat onda, genel karargâhtan bir subay atıyla hızla onlara doğru geldi. Subayın attan inmesine yardım ettiler ve hemen soru yağmuruna tuttular. Fakat ıslak ve çamurlu saçları şakaklarına yapışmış, yüzü gözü tanınmaz olmuş, vücudu titreyen ve insanüstü bir güç göstererek ayakta durmaya çalışan bu subayın ağzından yalnızca anlaşılmaz sözcükler, anlamadıkları ya da anlamak istemedikleri sözcükler çıkmaktaydı...

Subay, "Artık ne İmparator var ne de ordusu kaldı. Fransa mahvoldu!" deyince, onun bir ayyaş, bir çılgın olduğunu sandılar. Fakat çok geçmedi herkes acı gerçeği, insanı beyninden vurup bir daha asla kalkmayacak biçimde yere seren o kahredici gerçeği öğrendi. Grouchy'nin yüzü sapsarı kesildi, kılıcına yaslanıp tir tir titreyerek ağlamaya başladı... Topladığı subaylarına gözlerinden akan öfke ve keder gözyaşlarıyla hitap etti. O, "tek bir saniyelik duraksaması" için kötü yazgısından yakındı...

Waterloo Savaşı sekiz saat sürdü... Borodino Savaşı'ndan sonra Napolyon savaşlarının bedeli en ağır olanıdır. 25.000-31.000 Fransız askeri öldü ve yaralandı. On binlerce asker düşmana esir düştü. Napolyon'un emrinde bulunan 64 generalin 26'sı öldü ya da yaralandı.

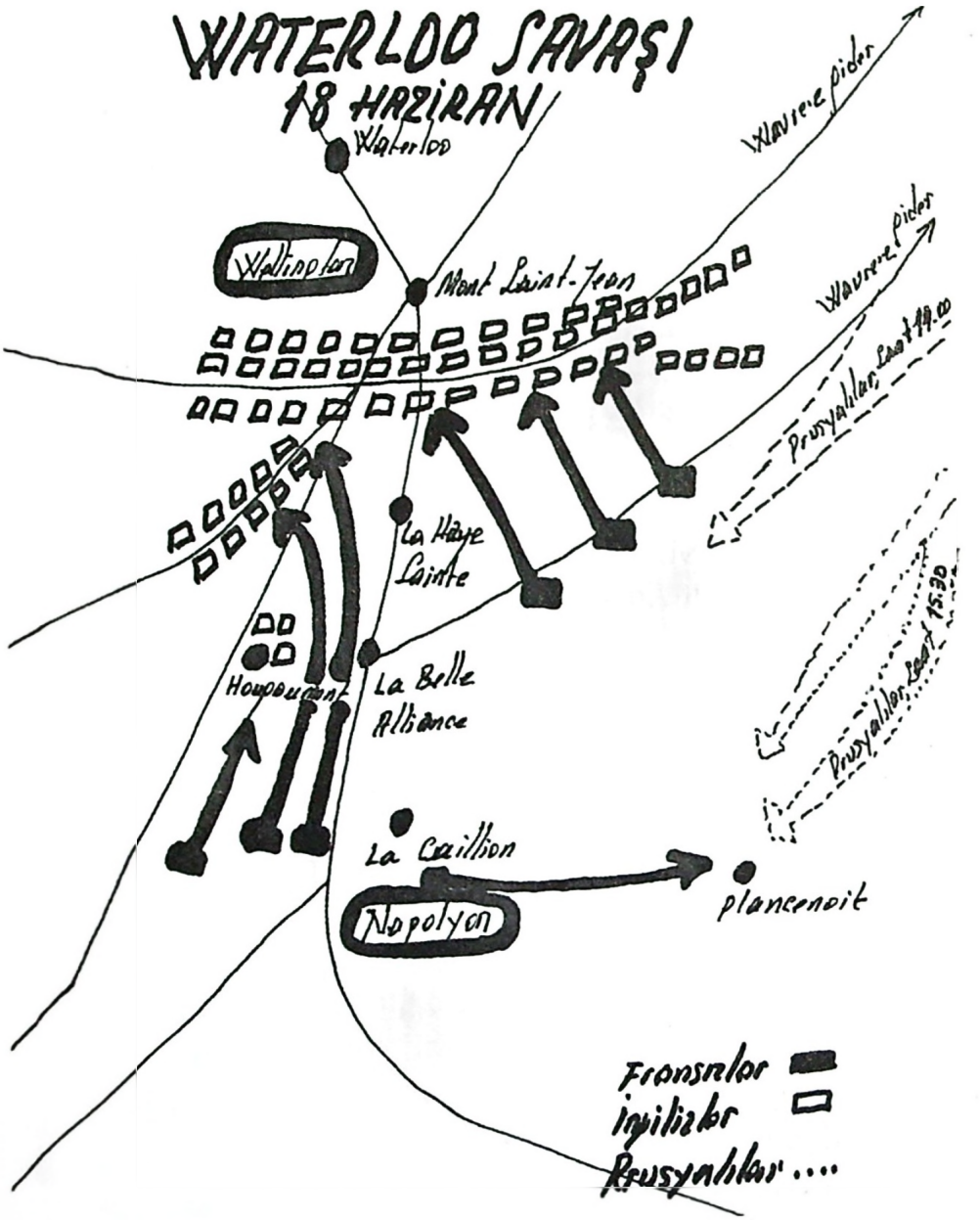
Wellington, 17.200, Blücher 7000 zayiat verdi...

Napolyon, sonraları Waterloo için şunları söyledi:

"Akla mantığa sığmayan bir gün."

"Savaşı tam manasıyla tahlil edemedim."

"Kaderin sıra dışı cilvesi."

WATERLOO SAVAŞI
18 HAZİRAN
Waterloo
Wellington
Mont Saint-Jean
Wavre'ye yürür
Wavre'ye yürür
Prusyalılar Saat 14.00
La Haye Sainte
La Belle Alliance
Houguomont
Prusyalılar Saat 15.30
La Caillon
Napolyon
Plancenoit
Fransızlar
İngilizler
Prusyalılar ....

Paris'e dönen Napolyon, iç ve dış baskılar sonucu tahttan feragat etti ve Atlantik'teki St. Helena adasına sürgüne gönderildi. 5 Mayıs 1821'de öldü...

Wellington, İngiltere'ye dönünce büyük bir kahraman olarak karşılandı. İngiltere başbakanı oldu... Napolyon'un ölümünü öğrendiği zaman "İşte, şimdi dünyanın en iyi generali ben oldum!" dedi...

Blücher, eskiden olduğu gibi gene içki, kumar ve gece âlemlerine devam etti ve Waterloo'dan dört yıl sonra 1819'da öldü...

KAYNAKÇA

Aubryoctave, *Napoleon, Ölmez Sayfalar*, Doruk Yayıncılık, 2003.

Chateaubrinand François Rene'de, *Napoleon, Mezar Ötesinden Hatıralar*, Doruk Yayıncılık, 2003.

Hugo Viktor, *Sefiller*, Hayat Neşriat Anonim Şirketi, 1969.

Johnston Robert Maddeson, *Napolyon*, İlya İzmir Yayınevi, 2011.

Ludwig Emil, *Napoleon*, (II Cilt) Kastaş Yayınevi, 1988.

Noli, Albert A. *The Waterloo Campaign*, Fist published in the USA in 1993 by Combinet Books, and distributed in North America, 1993.

Pamukoğlu Osman, *Napolyon, İmparator ve General*, İnkılâp Kitabevi, 2021.

Pamukoğlu Osman, *Önder, Çağların Özlemi*, İnkılâp Kitabevi, 2016.

Pamukoğlu Osman, *Strateji*, İnkılâp Kitabevi, 2017.

Roberts Andrew, *Napoleon*, Kronik Kitap, 2023.

Wootten Geoffrey, *Waterloo 1815*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

Zweig Stefan, *İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar*, Can Yayınları, 1995.

OSMAN PAMUKOĞLU

WATERLOO

DÜNYANIN KADERİNİ BELİRLEYEN SAVAŞ

Waterloo Savaşı, İngiltere, Avusturya, Rusya, Prusya, Hollanda ve İspanya'nın askeri ittifak kurarak Fransa'ya, daha doğrusu Napolyon'a, savaş ilan etmelerinden bir ay sonra, 18 Haziran 1815'te yapıldı...

Tarihçilerin, Waterloo Savaşı hakkındaki ortak görüşleri:

"Dünyanın kaderini belirleyen, tarihe yön veren bir savaştır."

"I. Dünya Savaşı öncesinde yaşanmış son kesin sonuçlu ve en büyük savaştır."

"Her şeyin kıl payı olduğu, kader savaşı."

"Waterloo, en uzun öğleden sonra!"

"Waterloo, dünyanın yapısını belirleyen an!"

Ve Victor Hugo:

"Waterloo bir savaş değildir, dünyanın yüzünün değişmesidir."

Napolyon sık sık şunu söylerdi:

"Bir general yalnız yetenekli değil, talihli de olmalıdır."

Napolyon, Waterloo'da talihli değildi!

Avrupa tarihinin tam anlamıyla mihenk taşı olan, bu 8 saatlik savaşta neler oldu?

Osman Pamukoğlu, bugün de Belçika'nın toprakları içinde olan Waterloo savaş meydanını, yerleşimleri ve arazi arızalarını bizzat yerinde incelemiştir...

ISBN: 978-975-10-4649-9

9 789751 046499

/inkilapkitabevi

/inkilapkitabevi

/inkilapkitabevi

Online alışveriş: inkilap.com